

Cerkveni

GLASILO SLOVEN
SKIH CERKVENIH
GLASBENIKOV

Glasbenik

ŠT. 7, 8

JULIJ ♦ 1938 ♦ AVGUST

LETO 61

Fran Ferjančič:

Janez Gnjezda,

prvi tajnik in poznejši predsednik Cecilijinega društva.

Ob stoletnici njegovega rojstva.

Anton Foerster — Janez Gnjezda! Komu nista vsaj po imenu znana ta dva prva pionirja cerkvenoglasbene reforme pri nas Slovencih? Dolgo vrsto let sta skupno urejala »Cerkveni Glasbenik«, Gnjezda literarni del, Foerster pa glasbeni del lista. S tem sta neizrečeno veliko storila za izboljšanje in povzdigo cerkvene glasbe pri nas. Zanimivo je, da sta obadva skoraj ob istem času zagledala luč sveta: Foerster 20. decembra 1837, Gnjezda pa samo 4 mesece in 3 tedne pozneje, namreč 11. maja 1838. In tako sta pred kratkim obadva — kajpada že v večnosti — slavila stoletnico svojega rojstva. Foersterjevo stoletnico so — hvala Bogu — obhajali zlasti v Ljubljani z veliko slovesnostjo in to po vsem zasluženju. Znamenje nehvaležnosti bi pa bilo, ko bi docela prezrli rojstno stoletnico tudi njegovega dolgoletnega, zvestega sodelavca Janeza Gnjezde. Pohvalo zasluži vrlo »Društvo rokodelskih pomočnikov« v Ljubljani, da je v proslavo Gnjezdove stoletnice priredilo posebno akademijo. Naj tudi »Cerkv. Gl.« s temi vrsticami postavi svojemu prvemu uredniku mal spominik, da ne pozabimo velikih zaslug, ki si jih je blagopokojnik pridobil za našo cerkveno glasbo.

Zibelka mu je tekla v slavni Idriji, kjer so že od starodavnih časov pridno gojili glasbo. Brezdvomno se je v idrijskem glasbenem ozračju tudi on že zgodaj navzel navdušenja za glasbo. Ko je v svojem rojstnem mestu dovršil vse razrede tedanje c. kr. rudarske ljudske šole, so ga starši poslali na latinske šole v Ljubljano. K sreči je bil že takoj v drugem gimnazijskem razredu sprejet v knezoškofijsko Alojzijevišče. In tu je ostal vsa leta do dovršenja zrelostnega izpita leta 1856. Nato se je v ljubljanskem bogoslovnem semenišču štiri leta pripravljaj na duhovniški stan. Ko je po končanem bogoslovnem študiju moral zaradi mladosti čakati na mašniško posvečenje, so ga imenovali za študijskega prefekta v Alojzijevišču. Leta 1861 je pel v Idriji slovesno novo mašo, a je tudi potem opravljal službo alojzijeviškega prefekta še dolgo dobo 21 let. Šele v velikih počitnicah leta 1882 se je končno poslovil od Alojzijevišča.

Nato je bil nekaj časa katehet na mestni ljudski šoli v Ljubljani. L. 1886 pa so mu podelili mesto profesorja za verouk na ljubljanski realki. In na tem nikakor ne lahkem mestu je vztrajal do leta 1903, ko je zaradi bolehnosti prosil najprej samo za začasno upokojitvev. Spomladi leta 1904 pa si je z zobno škrbino ranil jezik, da ni mogel več gladko govoriti. Zdravniki so ugotovili, da se ga prijema rak na jeziku. Vendar si ga niso upali operirati. Ljubi Bog pa mu je skrajšal hude bolečine s tem, da ga je nenadoma odpoklical v večnost po plačilo. Dne 10. septembra 1904 namreč ga je zadela srčna kap in kmalu na to še isti dan izdihnil, star 4 mesece nad 66 let. Njegov veličastni pogreb je bil najboljši dokaz, kako splošno priljubljen je bil blagi pokojnik.

Koliko zaslug si je stekel že kot dolgoletni prefekt in vzgojitelj alojznikov, ko je znal tako modro družiti ostrost z milobo! In še več kot vnet katehet na ljubljanski realki! In leta, ki jih kdo preživi kot veroučitelj na realki, se morajo šteti za vojna leta (»Kriegsjahre«), zakaj malokatera služba je združena s tolikimi težavami, kakor ravno ta.

Še več zaslug si je nabral pokojni Gnjezda kot predsednik ljubljanskega »Društva rokodelskih pomočnikov«. Prevzel je to čast in breme po smrti bogoslovnega profesorja dr. Leona Vončina, ki je bil dotlej mnogo let predsednik tega društva. Gnjezda je imel s tem društvom mnogo dela in skrbi. Z velikimi žrtvami je zidal »Rokodelski dom«, a z njim si je postavil najlepši spominik. V priznanje zaslug, ki si jih je pridobil za društvo, je bil ob društveni 25-letnici odlikovan z zlatim križcem s krono.

Nas seveda zanimajo zlasti njegove zasluge za cerkveno glasbo. In tu se nam pred vsem vsiljuje vprašanje: ali in v koliko se je pokojni Gnjezda praktično ukvarjal z glasbo? Gotovo je, da je v prejšnjih mladostni letih tudi praktično gojil glasbo. Zato je imel dovolj prilike v Alojzjevišču in v bogoslovnem semenišču. Bil je prav dober pevec s prijetnim baritonom in izuril se je tudi v igri na harmonij. Njegovo temeljito izvedenost v glasbi nam najbolj dokazuje dejstvo, da je Foerster v svoji cerkveni pesmarici »Ceciliji« priobčil tudi eno Gnjezdovo skladbo na čast sv. Pavlu (25. jan.). Res je, da ena lastovka še ne naredi pomladi in tako tudi ena skladba še ne skladatelja. Vendar se lahko tudi že iz ene skladbe da sklepati na glasbeno izobrazbo njega, ki jo je uglasbil. Znano pa je, da se pokojni Gnjezda v poznejši dobi praktično ni več ukvarjal z glasbo. Da, niti lastnega glasbenega instrumenta ni imel. To se sicer nekam čudno sliši pri gospodu, ki je tako skrbno zasledoval razvoj domače in tuje cerkvene glasbe, a se da nekoliko opravičiti s tem, da je toliko let živel v Alojzjevišču, kjer se je lahko posluževal alojzjeviških inštrumentov, ako je hotel kaj zaigrati. Toliko temeljiteje pa se je izobrazil v liturgiki in cerkvenoglasbenih predpisih. In na tem polju je bil v resnici strokovnjak.

Moja naloga bi bila sedaj, orisati vsaj na kratko Gnjezdove zasluge za cerkveno glasbo. V zaslugo mu štejem že to, da je bil tudi on med onimi redkimi uvidevnimi možmi, ki so čutili potrebo cerkvene glasbene reforme pri nas. In tako nahajamo tudi njega med ustvaritelji našega prekornistnega Cecilijinega društva. Takoj od pričetka je bil že izvoljen v društveni odbor. Poverili so mu društveno tajništvo in uredništvo na novo ustanovljenega društvenega glasila »Cerkveni Glasbenik«. Ko je prvi društveni predsednik dr. Anton Jarc leta 1896 zaradi bolehnosti odložil to čast, je stopil Gnjezda na njegovo mesto in je bil društveni predsednik do svoje smrti. Poleg tega je vsa leta poučeval učence orglarske šole v liturgiki in v zgodovini cerkvene glasbe. Od pričetka Cecilijinega društva pa do svoje smrti je nepretrgoma urejeval literarni del »Cerkv. GL.«. In to je bilo ogromno delo, ki ga ne smemo podcenjevati. Mesec za mesecem urejevati list skoraj 27 let, to ni

malenkost, zlasti če pomislimo, da je v nekaterih dobah imel zelo malo so-trudnikov in dopisnikov ter je moral mnogo sam napisati, da je mogel list redno izhajati. Napisal je marsikaj o cerkveni glasbi in njenem bistvu, o cerkvenoglasbenih določilih, o raznih liturgičnih vprašanjih, o pasijonu, o hvalospěvu »Gloria in excelsis Deo«, o evropskem shodu za liturgično petje, pisal je poročila o društvenih občnih zborih, sestavljal različne krajše vesti, ki so raztresene po vseh številkah »Cerkv. Gl.«. Moral se je v listu večkrat boriti z raznimi nasprotniki cecilijanske ideje, in ti se niso nahajali le med laiki, temveč zlasti tudi med duhovniki in redovniki. Ni čudo, ako je včasih pero precej zaostрил. Ni pa se dal oplášiti po nobenih napadih, hodil je vztrajno po enkrat začrtani poti in svojim načelom je ostal zvest do smrti.

Rad se je udeleževal tudi občnih zborov nemškega Cecilijinega društva in se je tako vedno iznova navduševal za cecilijanski ideal. Leta 1882 je potoval v mesto Arezzo, ležeče med Florenco in Rimom, k evropskemu kongresu za koralno petje. Že takrat se je pokazalo nasprotstvo med medicéjskim in tradicionalnim koralom. Medicéjski koral je zagovarjal zlasti Haberl, tradicionalni koral pa benediktinec Dom Pothier. Vendar Haberl in z njim tudi Gnjezda in nekaj drugih cecilijancev so o priliki kongresa peli nekega dne koralno mašo po medicéjski izdaji s tolikim uspehom in v toliko zadovoljnost navzočih, da je medicéjski koral za enkrat še zmagal in da tradicionalni koral takrat še ni mogel priti do one veljave, ki jo je dosegel pozneje za časa Pija X. Vse to nam pa dokazuje, da je bil Gnjezda v stiku tudi z zunanjimi glasbeniki in koralisti ter se je vsestransko zanimal za cerkveno glasbo in zlasti še za koralno petje.

Sedaj naj še kratko omenim, v kakšnem razmerju sem bil jaz do blagega pokojnika. Ko sem se prvič sestal z njim, je napravil name najugodnejši vtis. Bil je lične postave za zaokroženim, rdečim obrazom, z velikimi, živahnimi očmi in silno ljubeznivega vedenja. Ako sem mu včasih prinesel kak članek ali dopis za njegov list, je bil za vse zelo hvaležen in najrajši bi me kar objel.

Veliko uslugo mi je storil, ko sem se leta 1894 odpravljal v Regensburg in Bavarsko, kjer so nameravali z velikimi glasbenimi produkcijami proslaviti smrtno 300-letnico glasbenih prvakov Palestrine in Orlanda. Gnjezda sam mi je sestavil natančen, podroben načrt za to potovanje tja in nazaj: tja čez Gorenjsko, Koroško, Gornjeavstrijsko in Bavarsko, nazaj pa čez Solnograško, Nižjeavstrijsko in Štajersko. Ravnal sem se natančno po njegovih načrtih in nasvetih, in bil sem na potovanju vseskozi zadovoljen in srečen. Še danes sem mu zato hvaležen, ker sem na onem potovanju silno veliko pridobil.

Bodi mi dovoljeno, da ob koncu tega spisa omenim še en vesel dogodek iz zadnje dobe Gnjezdovega predsedništva. Ta dogodek je bil sestanek Cecilijinega društva v Stični dne 18. julija 1901. Takrat je predsednik Gnjezda povedel četo kakih 100 vrlih cecilijancev v Stično, kamor so nekaj let prej zopet prišli gg. oo. cistercijani. Pri sv. maši je pel moški zbor oo. redovnikov, pomnožen po več izbornih pevcih-organistih. Nato so v cerkvi nastopili trije mešani zbori: iz Št. Ruperta, iz Št. Vida pri Stični in iz Ribnice, vsak s 4 pevskimi točkami. Pa tudi zunaj cerkve se je razlegalo slovensko petje. Veselje je priklopelo do vrhunca, ko se je sestavil krepak moški zbor in je pod Sattnerjevim vodstvom zapel »Morje adrijansko« in še nekaj drugih domačih. To je bil res dan, ki ga je Gospod naredil. Tako prijetnega sestanka ni bilo ne prej ne pozneje. Vsi smo bili veseli in tudi gospodu predsedniku Gnjezdi je odsevalo veselje z obraza. Toda zdi se, da je to veselje bilo podobno lepi večerni zarji pred sončnim zatonom. Da, tri leta nato je sonce življenja blagemu gospodu Gnjezdi za ta svet zatonilo. A trdno smo prepričani, da mu je onstran groba vzšlo še mnogo lepše sonce, ki ne pozna več nobenega zatona...

Zgodovinski list o Gregorju Riharju.

Trikrat 25. leto se letos obnavlja, odkar je umrl sloveči slovenski skladatelj Gregor Rihar. Malokomu izmed slovenskih glasbenikov je bilo dano, da bi zblížal toliko vernih duhov, vnel toliko toplih src kakor Rihar s svojo cerkveno pesmijo. Ob njegovem času je vsepovsod na Slovenskem vstalo mnogo pevskih zborov, ki so zaslužili in vzljubili lepoto slovenske pesmi. Predvsem so zaslovele Riharjeve pesmi, ki so se pele po vseh slovenskih cerkvah. Prva med njimi je bila seveda stolna cerkev sv. Nikolaja v Ljubljani, kjer je bil Gregor Rihar zakristan in pevovodja in »kjer je bila njegova sestra Jerica«, kakor pravi tedanje poročilo, »skozi toliko let med pevkami to, kar je bil njen g. brat med mojstri svoje vrste«. Riharjeva pesem je v tisti dobi in še dolgo potem predstavljala značaj in kulturo slovenskega ljudstva, iz katerega je izšel njegov ljubljenec med tedanjimi skladatelji. Res da se je Riharjeva pesem, ker je hodila preblizu ljudskega srca in okusa, večkrat odtujila bistvu cerkvene pesmi. Tudi tu bi morala veljati beseda papeža Celestina V.: »Populus non est sequendus, sed docendus.« Vendar pa je Riharjeva pesem prinesla marsikaj pristnega domačega duha in življenja. Prav zaradi Riharjeve domačnosti je bilo poznejšim glasbenikom laže in ljubše ostati pri svojih skladbah bolj v narodovem bistvu, kakor zaiti v površni kozmopolitizem.

Kako je tedanji slovenski rod cenil skladatelja Gregorja Riharja, nam povedo posmrtnice, ki so se 1863. leta napisale o njem. Fr. S. iz Planine pri Rakeku je pisal: »Kdor pomisli, koliko se je pokojnik trudil z napevi svetih pesmi in za izvrstno petje; kako je vse, kar je on naredil, prijetno srcu in ušesu, vse v cerkvenem in domorodnem duhu; kako izvrstni so posebno napevi pri pesmih sv. Rešnjega Telesa in Matere božje; mora priznati, da si je slavni mož pridobil zares velike zasluge...«

Poročevalec A. D. iz Ljubljane je zatrjeval: »Če je kdo zaslužil, da ga narod časti, je to gotovo zaslužil Rihar. Če govorim o zaslugah njegovih, se ne predrznem s svojo okorno roko popisovati njegove učenosti v godbi, ki jo je v toliki meri in tako popolnoma v oblasti imel, da mu ga, kar se je pri mnogih priložnostih izkazalo, daleč okoli ni enakega. Zoper sleherni ugovor v tem oziru velja: Facta loquuntur!«

Kar je »Zgodnja danica« 10. septembra l. 1863. zapisala o skladatelju Luku Dolinarju, to, po njeni sodbi, še v veliko večji meri velja o Gregorju Riharju: »Ko je še vse trdno spalo po slovenski zemlji in je le semtertja kak rodoljub bolj natihem čul in slovensko pesem gojil; pred štiridesetimi leti že je rajni skladal pesmi, ki imajo še vedno v cerkvi svojo veljavo in jo bodo brez dvombe tudi ohranile.«

Sploh so tedaj Gregorja Riharja v primeri z drugimi cenili kot skladatelja v višjem pomenu...

Na višku svojega dela in življenja je Rihar predobro čutil sam, v čem je slabost njegove cerkvene pesmi. »Ne smem,« je rekel o priliki svojemu prijatelju, župniku Jakobu Burji, »ne smem se več veliko pečati s svetno godbo, ker se bojim, da bi se svetih pesmi svetno krožiti ne navadil.« Toda naš članek kot zgodovinski list noče razlagati Riharjeve glasbene umetnosti, marveč hoče le povedati, kako je bilo z njim v zadnjem letu njegovega življenja.

Včasih se v kakšnem letu razne slovesnosti tako zgoste, da človeka končno bolj utrudijo kakor počive. Tudi Gregorju Riharju se je v letu 1863. zgodilo tako. Napovedani so bili trije cerkveni jubileji, ki jih je bilo treba seveda

predvsem proslaviti cerkveno. Komaj so proglasili praznovanje tisočletnice sv. Cirila in Metoda (863—1863), že se je dekan P. Hicinger oglasil, da pa pri tem Slovenci ne smemo pozabiti 1800 letnice sv. Marka in sv. Mohorja (63—1863). Toda v tretje gre rado; in res je ljubljanski škof Jernej Vidmar razglasil 400-letnico ljubljanske škofije (1463—1863), ki naj se proslavi v maju. Gregor Rihar je vedel, kaj pomenijo zanj vse te proslave. Gorečnost njegova za cerkev božjo je bila sicer še mladostna kakor prej, toda telesne moči so mu pojemale. Saj je že dotlej moral dalj časa opravljati svojo službo le s šestimi prsti, ker so mu štirje prsti zaradi bolezni kar sključeno zastali. Vendar so mu orgle še vedno slovesno pele kakor malokomu, ki jih vodi z 10 prsti.

Bridko se je storilo Riharju pri srcu, ko je 1. marca l. 1863. v »Zgodnji Danici« bral novo Marijino pesem: »Marija, moje življenje!« Zlasti ga je prevzela takoj prva kitica.

»O Marija, moje želje!
Kadar spomnim se na Té,
žalost zgine in veselje
pride v tožno mi srcé.
Ti deliš veselje, mir,
milosti si blage vir.«

Tisti čas je priredil še štirideset svojih Marijinih pesmi, ki so v maju poleg drugih v »Svetih pesmih« izšle za šmarnice. To je bila še vesela zarja na večer njegovega življenja, ko je slišal, kako so prav njegove Marijine pesmi obudile in ogrele marsikje po Slovenskem šmarnično pobožnost. Prav tako je bil ginjen do solza, ko so mu pripovedovali ali pisali, kako so se ob procesiji sv. Rešnjega Telesa na ta praznik razlegale čez polja njegove latinske svete himne. Tudi on sam bi rad še vstal in zapel še eno himno sv. Cirilu in Metodu, ki sta se tisto leto po uredbi svete stolice prvokrat praznovala 5. julija, prej je bil namreč v to določen 9. marec. Toda ta praznik, 5. julija, se je praznoval v stolni cerkvi brez Gregorja Riharja. Bil je na bolniški postelji.

Tedanji stolni župnik Jožef Zupan si je mnogo prizadeval, da bi organistu in zakristanu stolne cerkve olajšal trpljenje in podaljšal življenje. Poromal je zanj celo v Kropo k čudodelni Materi božji; naročal je svojemu nečaku petošolcu Simonu Zupanu, naj ga tačas večkrat obišče in povpraša, s čim bi se mu moglo še postreči. Pa najboljša postrežba in pozornost ni mogla več ustaviti naraščajoče bolezni. Praznovanje štiristoletnice ljubljanske škofije je bilo tudi Riharju na ljubo namesto maja prestavljeno na mesec oktober. Duhovščina stolne cerkve je upala, da bo ljubljeni organist in pevovodja tedaj že toliko okreval, da bo mogel pri slavlju sodelovati. Rihar sam pa je vedel, da so njegovi tedni že šteti s prsti ene same roke...

Nemilo ga je zadela tudi smrt treh, štirih njegovih prijateljev, ki so tisto leto drug za drugim umrli: pisatelj Franc Malavašič, kanonik Janez Šlakar, profesor Jožef Globočnik, dekan Miha Stojan; in njegov prijatelj, skladatelj Luka Dolinar, je bil z njim obsojen k zgodnji smrti. In res sta umrla kmalu v istem letu drug za drugim: Rihar 24. julija, Dolinar pa 24. avgusta.

Pred svojo smrtjo je Gregor Rihar z veseljem pozdravil še tri v narodnem pogledu znamenite novice. Izšel je Frančiška Kosarja življenjepis o škofu Antonu Martinu Slomšku; izšel je prvi slovenski časnik na Goriškem »Umni gospodar«; in Bleiweisove »Novice« so dosegle dvajsetletnico svojega izhajanja. In še četrte novice se je Gregor Rihar razveselil, ko mu je namreč njegov rojak, osmošolec Jakob Trobec, sporočil, da bo stopil jeseni v ljubljansko bogoslovje. Vse to je bilo v zadnjih dnevih narodno in versko čutečemu možu v precejšno zemeljsko tolažbo.

Prav tisti čas, ko so se bogoslovci, Riharjevi učenci v cerkvenem petju, pripravljali na svete ordinacije, je njih prijatelj in učitelj sklenil svoje za cerkev tako zaslužno življenje. Ko so ga spremljali h grobu, so bili že vsi subdiakoni, kar so postali na praznik sv. Jakoba, dan po Riharjevi smrti. Bilo jih je štirinajst.

Kakor v bogoslovju in med stolno duhovščino, tako je Riharjeva smrt povzročila veliko žalost v vseh slovenskih cerkvenih in narodnih krogih. Kako visoko so cenili Ljubljancani velikega skladatelja, je pričala dolga vrsta iz vseh stanov in prvakov, ki so se sešli k pogrebu. Marsikomu so se porosile oči tudi zato, ko je videl ali slišal žalost in zdihovanje slavnoznane sestre Riharjeve Jerice. »Nisem še slišal hčere tako jokati na grobu svojega očeta, kakor je ta jokala na grobu svojega brata,« je pozneje pripovedoval župnik S. Z., ki je bil pri Riharjevem pokopu navzoč. Pa povejmo še drugo besedo, ki jo je v enem izmed zadnjih obiskov ta Riharjev častilec slišal iz ust njega samega: »O, naj bi lepota Marijine pesmi nikoli ne zamrla v ustih pobožnih Slovencev!«

Splošno žalost nad izgubo daleč preko mej slovenskega naroda slovečega glasbenika izraža pesem, ki jo je zložil I. B.: »Na grob slavnemu gospodu«, katere prva kitica se glasi:

»Kaj Evterpa, kaj se odteguješ
mil' mu krogu ljubljenih sestric?
Da se z njimi nič več ne raduješ —,
solzo vidim v cvetju tvojih lic!
S'cer si s petjem jih razveselj'vala,
al' boš mar pa sama zdaj žal'vala?
O povej mi, kaj te je vžalilo,
srce milo?«

Pa če je morda žalost ali navdušenje pri takih žalnih ali veselih prilikah večkrat le trenutne vrednosti, je pa splošna hvaležna molitev ob grobu nepozabnega pokojnika toliko večjega in lepšega pomena. Kako so bili Slovenci Riharju hvaležni za povzdigo cerkvenega petja, so pokazala slovesna mrtvaška opravila, ki so se vršila vsepovsod za njim. Naj imenujemo poleg Ljubljane le še nekatere kraje: Grad ob Blejskem jezeru, Prem na Notranjskem, Novo mesto, Šmarjeta na Dolenjskem, Črmošnice, Steinerhof blizu Bruka na Štajerskem, zlasti pa — Planina na Notranjskem. Tam, v Planini namreč, je domači učitelj Matija Tome (torej ima profesor Matija Tome vsaj v imenu svojega prednika) zložil žalno pesem z napevom; kajti poročilo pravi: »dolžni smo, da se ga spominjamo v molitvi. Zaslužil je blagi gospod, da bi po vseh duhovnijah, kjer se prepevajo njegove pesmi, hvaležno maševali za njegovo dušo, kar bi mu še več pomagalo.«

Spomin na Gregorja Riharja je med Slovenci ohranil in poglobil ljubezen do cerkvene pesmi. Delo na cerkveno-glasbenem polju je štirinajst let po Riharjevi smrti smotreno dvignil, uspešno nadaljeval in ga prav ob svoji šestdesetletnici mogočno razgibal »Cerkveni Glasbenik«. Tudi orglaška služba Riharjeva na koru ljubljanske stolnice je za svojim prvim mojstrom dobila še druge znamenite mojstre cerkvene glasbe v pevovodjih in skladateljih, ki so: Anton Foerster, Stanko Premrl, dr. Fran Kimovec in še drugi. Riharjeva verna skrb, da bi lepota Marijine pesmi ne zamrla v ustih pobožnih Slovencev, je sedaj postala prijetna skrb vseh slovenskih cerkvenih skladateljev, ki kakor po vnemi tako tudi po zaslugi Riharjevi množe Marijino slavo v slovenski pesmi. In prav je imel g. profesor V. Ukmar, ki je kot glasbeni kritik ob 60 letnici »Cerkvenega Glasbenika« razvnel in opomnil cerkvene glasbenike na poglobitev in stvaritev močne cerkvene pesmi.

Ob smrti Gregorja Riharja so se od mnogokod slišali glasovi, »da bi se zaslužnemu umetniku, poleg zbranih njegovih glasbenih del postavil še drug viden spomenik, ki bi svetu razodeval, kako cenijo Slovenci zasluge svojih pobožnih rojakov.«

»Zgodnja Danica« je tedaj 1 avgusta 1863 s poudarkom vprašala: »Kaj menite glede tega nasveta, prijatelji in spoštovalci rajnega?« Isto vprašanje je treba zastaviti tudi še danes po 75. letih.

Dr. A. Dolinar:

K vprašanju cerkvenosti cerkvene glasbe.

II.

Na podlagi v zadnji številki iznesenih dejstev sledi, da je prav za prav zelo nevarno, izrekati sodbo in kritiko o cerkvenosti posameznih skladb, vsaj če govorimo o res objektivnem vrednotenju taistih. Zgolj osebnostna (subjektivna) mnenja (»zdi se mi« — in podobno), tukaj ne veljajo nič. Tudi zgodovina to ponovno potrjuje. O Haydovi vernosti in pobožnosti gotovo nihče ne dvomi: istotako ni nihče dvomil o cerkvenostnem značaju njegovih maš v tedanji dobi: zopet pa je razumljivo, da so njegova dela v poznejši dobi, ki se je idejno obrnila proč od zgolj umstvenega presojanja (racionalizma) — in psvetnostne zamisli prosvitljenstva — s cerkvenostnega stališča vzbujala pomisleke.

Cecilijanizem ni kmalu kaj tako zasovražilo in ob veljavo spravilo kot tisto »ex cathedra« določanje, katera skladba je cerkvena in katera ni. Ves čas med študijem nemške cecilijanske dobe se mi nekam vsiljuje misel, češ da so ravno manj nadarjeni skladatelji — torej umetniško manj pomembni, ki so pa sicer skladali kar »en mass« — to cerkvenost skoraj nalašč zlorabljali, da so bili po onih, ki so bili res umetniki in skladali iz notranje nuje, ne pa prisiljeno.

Če govorimo iz zgolj vsakdanjih prilik, vemo, da je zelo nevarno sočloveku očitati in kaj predpisovati glede njegove vernosti: vsak je tukaj kar najbolj občutljiv. Tudi tukaj velja Učenikova beseda: »Veter veje, kjer hoče, in njegov glas slišiš, pa ne veš, od kod prihaja in kam gre; tako je z vsakim, ki je rojen iz Duha (Sv. Janez 3, 2—11). Zgolj zunanji videz je navadno varljiv: ljudje pa sodimo po tem zunanjem videzu. V notranjosti vsakega človeka je vrojen naravni zakon, čigar prva beseda je: Veruj v enega Boga. O neki stopnji vernosti, religioznosti moremo govoriti pri vsakem človeku, torej tudi pri skladatelju, kateremu sicer izpodbijamo cerkvenostni značaj njegovih skladb. Tudi tisti, ki so se posvetili zgolj svetni glasbi, so prispevali tudi marsikaj pomenljivega bodisi nabožni ali celo prav liturgični cerkveni glasbi. Tudi za ustvarjanje del nabožne ali liturgične glasbe je treba najprej velikega in močnega umetnika. Četudi je skladatelj močno zasidran v veri, s tem še ni rečeno, da je tudi velik skladatelj: treba je istotako močne umetniške sile. Skušnja to ponovno potrjuje: Bruckner je lep primer: bil je v resnici globok v veri, a istotako močna umetniška osebnost.

Skladatelj, ki je morda versko indiferenten (neopredeljen), vendar ne naravnost bogotajec, sicer pa umetniško visoko stoječ — bo lahko na polju cerkvene glasbe ustvarjal tudi umetniško nadpovprečna, celo velika dela. Na misel mi hodi izjava pomembnega dirigenta, ki je v Ljubljani izvajal z odličnim zborom skladbe izrazito verskega značaja, katerih avtor je pa v verskem oziru veri ne sicer sovražen, ampak recimo brezbrizen. Zlasti pa odklanja vsako dogmatičnost. Skladbe so bile res učinkovite in vsebinsko

bogate, seveda pa tudi oblikovno dovršene. Po koncertu je rekel: Čudno se mi zdi: na eni strani tolikšna globoka resnična umetnost, osebno pa skladatelj versko tako prav za prav brez vsakega zanimanja; nazval ga je kar »prosto-zidarja«.

Kratko povedano: večno veljaven je izrek: človeška duša je v naravi krščanska, na drugi strani to »krščanstvo« pri vsakem posamezniku na njemu lasten način do izraza pride; točnejših sodb pa človek do svojega sočloveka ni zmožen — pač sicer subjektivnih, ne pa objektivnih. (Opozarjam na — v zadnji št. str. 67, št. 6 — izraženo zahtevo po notranji duševni ubranosti skladatelja cerkvenih skladb, česar seveda s prej povedanim nič ne spodbijam.)

Mišljenja sem dalje, da bistvene razlike med cerkveno glasbo, ki je res umetnost, in med svetno — ki je istotako umetniško utemeljena — tudi danes ni in tudi pri naši slovenski glasbi ni: razen v kolikor to opredeljujejo besedila in posebni naslovi, ki kažejo, komu je dotična skladba namenjena. Povsod v cerkveni in svetni glasbi nam je na tem ležeče, da se ustvarja res prava, v človekovi notranjosti zasidrana umetnost; na str. 34 »C. Gl.« 1937 izraženo željo bi jaz takole obrnil: »ni nam kot glavni cilj delati za res dobro, pravo in resnično cerkveno glasbo, ki naj se, kolikor je pač mogoče, razlikuje od posvetne in ki naj bo usmerjena in zmožna dvigati srca k Bogu... itd.: temveč delati za cerkveno glasbo, ki bo res prava, resnična, doživeta umetnost in taka cerkvena glasba bo mogla dvigati srca k Bogu, proč od sveta itd. Preveliko poudarjanje razlike med cerkveno in svetno glasbo mi ne gre v račun, ker umetnost je le ena: človekova čustva so le ena; z res pravo umetnostjo jih dvigamo; z deli, ki tega imena ne zaslužijo, jih vodimo navzdol. Pripišimo n. pr. Kimovčevemu psalmu »Hvalite Gospoda« — svetno besedilo, ali Adamičevi skladbi »Ecce dolor« cerkveno besedilo. Kdo naj govori sedaj na eni strani o cerkveni in na drugi strani o svetni glasbi; le besedilo jih loči in uvrščuje.

Ali moremo pri Brucknerju sploh delati razliko med cerkveno in svetno glasbo. Nasprotno: ravno njegova svetna dela (n. pr. simfonije) so v gotovih ozirih vsaj enako »cerkvene« kot njegove latinske maše.

Sploh imam pomisleke, ali je primerno trgati tudi našo glasbo, ki je določena za cerkev, iz naše celotne glasbene skupnosti, ki je že od nekdaj tako povezana med seboj v vsem svojem razvoju. Isti možje so ustvarjali obojna dela: šele danes je delno nastopila doba, kjer gredo pota narazen, pa tudi še ne popolnoma.

Na noben način pa ni pravilna protistava: na eni strani naša svetna glasba — na drugi strani cerkvena. Saj svetna glasba zavzema veliko širši obseg (vokalna, instrumentalna, simfonična, komorna itd.) in ima veliko več možnosti izvajanja, dočim tabori cerkvena glasba v prvi vrsti na vokalnem polju in je v liturgičnem oziru strožje vezana. S Tomčevim stališčem, kot ga navaja v C. Gl. 1937 str. 176—177, se ravno zaradi tega ne strinjam, ker se mi omenjena protistava na noben način ne zdi pravilna; kar pa ugotavlja on o skladbah, ki so »slabe po zamisli in šibke po izpeljavi, ki kažejo pečat površnosti in neznanja, ki se bore z najosnovnejšimi prvinami glasbe, o slabo izpeljanih modulacijah itd. — bi se ob istih prilikah moglo reči tudi o skladbah, ki se ne prištevajo cerkveni glasbi, ali splošno o pomanjkanju kompozicijsko-tehničnega značaja. Glasbene šole so v državni upravi in to večinoma za svetno glasbo, dočim vzdržuje Cerkev večinoma svoje šole — v manjšem obsegu in sama — kjer so torej denarni viri izredno manjši. Večinoma kaže zgodovina, da je Cerkev tudi z glasbo vzgajala narode in pripravljala pot, da je mogla svetna glasba dalje graditi. Tak dokaz nudi prav posebno naša orglarska šola in z njo tudi »Cerkveni Glasbenik«.

Orglarska šola je zlasti še ravnokar v minuli dobi vzgajala tiste, ki so nesli prve kali glasbene izobrazbe med ljudstvo: cerkveni kori so dolgo dobo bili edina torišča, za kar so se naši pevci in pevke pripravljali, da so mogli nastopiti. Kdor pozna v splošnem naše podeželske zборе, si bo mogel napraviti približno sliko o delu, ki so ga izvršili naši organisti, ki so po večini izšli iz naše orglarske šole. Isto moremo reči o našem »Cerkv. Gl.«, ki je zvest spremljevalec vsega našega glasbenega življenja prav vse do današnjih časov, tako v književnem delu kot v glasbeni prilogi; pri primerjanju prilog »C. Gl.« s prilogami drugih cerkvenoglasbenih listov more vsakdo potrditi prav veliko naprednost in sodobnost naših prilog, ki vsakemu nekaj nudijo: šibkejšemu zboru lažje skladbe, izvežbanemu pa postrežejo tudi s težjimi.

Temeljna in zelo umestna zahteva vseh člankov izzveni v nujno potrebo po čim bolj temeljiti glasbeni izobrazbi našega glasbenega, oziroma skladateljskega naraščaja, ki naj — preko tehnične izvežbanosti v igranju — stremi zlasti po estetskem in stilno-spoznavnem duhovnem izoblikovanju: to bi nivó naše cerkvene glasbe najbolj dvignilo. Važen migljaj je naveden tudi v »C. Gl.« št. 5-6, str. 68: »Zdi se pa, da se bo ta izraz oklenil predvsem melodije in melodičnega večglasja v polifonem smislu; kajti v taki strukturi je duhovno gibanje vse močnejše kakor v harmoničnih tvorbah, ki s svojimi bogatimi sozvočji kar nehoté merijo na čutno omamljanje in branijo duhu pot do sodelovanja.«

Franc Kramar:

O važnosti transponiranja.

Ker se o tej važni glasbeni zadevi ni še mnogo pisalo, zato menda ne bo nikomur v škodo, ako v našem glasilu tudi o tem izpregovorimo.

Evo nekaj primerov.

Organistu-pevovodju, ki zna dobro transponirati — vsaj vsak srednje-težki napev — bo to njemu samemu v največjo korist. Posebno velja to za basista, ki pri pevskih vajah samo bas in alt z lahkoto poučuje, visoki sopran in tenor mu pa zaradi večkratne višine delata kolikor toliko težkoče, ker jih pri najboljši volji ne more s polnim glasom zmagovati. Sicer si res kolikor toliko pomaga s falzetom, toda pevec ali pevka ga bosta gotovo bolje razumela ako jima zapoje s polnim glasom kakor pa s pridržanim, nepopolnim glasom. Zato je najbolje, da v takem primeru sopranske in tenorske glasove poljubno nižje transponira in si s tem pridobi dve koristi: pevci ga bodo lažje razumeli, sam se pa ne bo tako utrudil. Seveda, sklepno naj zapoje pevci skladbo v predpisanem tonu!

Izvajati hočeš skladbo, ki ima drugače vse dobre lastnosti, hkrati pa to napako, da je zložena ali zelo nizko ali zelo visoko. Transponiraj jo nižje ali višje, in skladba bo bolj rabna, bolj ustrezajoča.

Marsikje je navada, da na božič pojejo pri vseh petih ali šestih mašah, tako da so pri zadnjih dveh mašah pevci že tako izmučeni, da že nič več ne morejo. Zakaj bi jim organist v tem primeru malo ne polajšal utrujenosti s tem, da bi jim vsaj kako visoko skladbo malo nižje ne zaigral oz. transponiral?! Ali pa na praznik Vstajenja Gospodovega in sv. Rešnjega Telesa, kjer se poleg drugega petja mora peti tudi med procesijo; in ako je tisti dan še vročina in pridejo pevci vsi premočeni in izmučeni spet drugič na kor, zakaj se ne bi spremenil v tem primeru kak sopranski visoki »a« v »g« ali vsaj v »as« oz. »gis«?

Mnogo Requiemov pojejo organisti sami. Toda sinoči n. pr. je bila pevska vaja, ki je trajala pozno v noč, in ti si drugo jutro ob 6, ko je treba na

koru peti Requiem, še od sinoči morda hripav ali vsaj utrujen, da komaj govoriš, kaj še da bi pel, posebno visoko nikakor ne moreš, ali pa z največjo težavo. Naredi tako, kakor jaz vselej storim v takem primeru: *Transponiraj tisti Requiem magari dva tona nižje, če ni dosti eden, in tvoja kriza v grlu bo srečno prestala vsa višja mesta v tisti skladbi.*

Določil si n. pr. za ta in ta dan sledeči dve pesmi: Vodopivčevo obhajilno »Najlepši trenutki, o to so pač oni« in Premrlovo Marijino »Do Marije«. Prva je zložena v D-duru, druga v Des-duru. Ko ste odpeli obhajilno »Najlepši trenutki«, ki je precej dolga, je bilo treba začeti Marijino. Toda D-dur in Des-dur si nista prav nič sorodna, pevcem pa še vsem šumi ravnokar odpeti D-dur po ušesih. Torej zakaj naj bi zdaj ti to pesem igral v Des-duru, ker jo lahko transponiraš pol tona višje v D-dur, v katerem bo še bolj mogočna kakor bi bila v pravem Des-duru! Seveda je pri vsaki skladbi treba paziti na vračaje (♯) in višaje (♮), da boš pri transponiranju vselej višaj zamenjal z vračajem ali vračaj z višajem ali tudi z ♭ ali × itd.

Torej, kdor še ne zna transponirati, naj se tega nauči, saj bo to v njegovo lastno korist!

Dodatek urednika: G. organist Kramar je navedel več prav značilnih primerov, ki v njih transponiranje dobro služi, bodisi organistu, pevskemu zboru, kakor tudi skladbi kot taki. Dodati hočem še nekaj takih primerov.

1. Dobe se tu in tam orgle, ki so višje — ne normalno — uglasene. Tu je treba marsikatero skladbo izvajati nižje, jo transponirati.

2. Koralni spremenljivi spevi (introit, gradual, ofertorij, komunija) so v raznih izdajah previsoko notirani. Nekoliko transpozicije navzdol se tu zelo obnese. Včasih seveda tudi nasprotno.

3. Danes, ko tudi ljudstvo zopet v cerkvi poje, vsaj več kot je pred leti, je treba marsikatero starejšo kakor tudi novejšo pesem prestaviti nekoliko nižje in zborovska pesem, če je sicer lahka, melodična, postane ljudska. Istotako, če poje zbor kako zborovsko pesem enoglasno.

4. Tudi, kadar mora posamezni pevec ali organist-pevovodja sam peti, mu ni treba iskati samih izrazitih samospevov, temveč naj vzame to ali ono, bodisi zborovsko ali ljudsko pesem in si jo svojemu glasu primerno transponira.

V vseh teh in še drugih primerih se transponiranje izplača in je res vredno truda, vaditi se v transponiranju in si v začetku transpozicijo spisati, potem pa kar na pogled transponirati.

Jožef Zazula:

Gallusi so bili Idrijčani.¹

Za važnost in zvezo Benetk z našimi kraji govorita tudi ribolov in steklo. Benetke so naravnost živele in še žive od naših krajev. Kvarner je namreč za Benetke ne sicer žitnica, pač pa »ribnica« (da besedo obrnemo) in brez ribolova na Kvarneru bi Benetke ne mogle živeti. Dosti je bilo vojska to in onstran Jadrana, a nikoli niso naši ljudje Italijanom s tem ponagajali,

¹ Ta članek smo prejeli že pred enim mesecem in ga priobčujemo v našem listu, da damo g. Zazuli priložilo, do konca povedati svoje mnenje o Gallusih. Med tem je namreč — kakor znano — izšel v »Slovencu« 19. in 26. junija članek ribniškega dekana g. Antona Skubice »Čigav je J. Gallus-Petelin?« G. dekan Skubic dokazuje, da je Jakob Gallus Ribničan, kakor se je o Gallusu do sedaj splošno mislilo in pisalo. Na njegov izredno temeljit članek se še povrnemo. Uredništvo.

da bi jim bili vzeli ribe; pač pa si je Italija ob prevratu zasigurala Kvarner z Istro in Čresom: naši zastopniki pri tem najbrže niso niti mislili na ribolov! — Enako je s steklom! Steklarne na otoku Murano pri Benetkah so znane, toda kremena ne lovijo z mrežami iz morja, temveč ga vozijo preko Jadrana iz peska, nakopanega pri Puli. Cela desetletja je imela Avstrija tisto zemljo in beneški svetovnoznan steklarski obrti je bilo zelo nerodno, da je bila državna meja vmes, toda Istrani sami se dobičkanosne obrti niso lotili! (Kje so bili takrat naši denarni zavodi, pri katerih so dobivali kmetje posojila, da so lezli v dolgove, ko je zemlja sama denar — najceneje ponujala?) Tudi naše steklarne ob Savi še dandanes izdelujejo brezpomembne poliče, vrčke, fraklje in podobno »umetno« blago, višje se niti v lastni državi še nismo povzpeli. Pač pa so Benetke — enako, kakor s čipkami, — tudi že pred stoletji tekmovale z Nizozemci in s češkoslovaškim steklom cela desetletja do današnjega dne!

Končno ne smemo pozabiti kraških gozdov in nabrežinskega marmorja, ki še danes krasi marsikatero beneško palačo. Še danes je pregovor po Vipavskem, da je bilo nekdanj po Krasu dreves takó na gosto, da bi bil mogel peš po vrhovih priti v Trst. Da imamo Kras, pa niso krive Benetke, pač pa domači posestniki, ker so sekali, a nič zasajali. Pogozdovanje od Marije Terezije dalje se je vleкло kakor morska kača: visoki stroški, povoljnih uspehov pa še danes ni!

Vse te prilike so vplivale na medsebojno gospodarsko in prosvetno delovanje!

Naša zgodovina, slovstvena in politična, je na splošno še vse premalo samostojna! Večinoma zastopa tuja mnenja in tuja stališča, ki pa za naše razmere, zlasti v sedanji, neodvisni domovini, niso ne merodajne, ne za nas častne. Mnogi namreč mislijo, da je zgodovina tako točna, kakor so davčni računi, pa se debelo motijo: vsaka država, vsak narod, celo posamezni poklici žive po svoje in pišejo s svojega stališča: največ povsem pristransko. Nekaj primerov: Pobudo za španska zemljepisna razkritja je dala njih nemška vladarska rodovina; škof Hren, katerega nekateri tako mrzijo, je ob reformaciji ravnal po ukazu cesarja; Atila za nas ni bil šiba božja, saj je imel vojake-Slovane, ki so prvi šli v boj, šele v sili so nastopili Huni; šiba je bil za zapadno Evropo in po teh kronikah pišejo naši »zgodovinarji«. Huni in Slovani so med seboj živeli kot dvonarod. Ko so Turki zasedli Bizanc, so uničili zapadni Evropi nevšečno bizantinsko cerkveno in posvetno prosveto, nam Slovanom so škodovali, nas zamorili, a zapadna Evropa se je veselila; cesarstvo se je preselilo iz Bizanca med Franke! — Napoleon ni ustanovil Ilirije nam na ljubo; kaka domišljavost! Hotel se je zavarovati proti Rusiji: deželica sama je bila pravi nestvor s političnega, narodnostnega in gospodarskega stališča! (Citaj Napoleonovo pismo neapeljski kraljici, 2. jan. 1805.) In kaka protislovja nam pripoveduje zgodovina XIX. stol. vse do Svetovne vojne.²

Radetzky in Tegetthof sta, četudi nevede, na trdi zgodovinski cesti, gladila pot tudi nam Jugoslovanom. Ob prevratu 1919 niso tega vedeli, in za zahvalo so jima podirali spomenike. — 1915—1918 so na fronti Soča-Pijava pretežno slovanski vojaki dvanajstkrat zmagali in globoko prodrli. Jeseni 1918 pa so kljub sovražnikovi premoči, povodnji in deževju samo zato trinajste uspehe zaigrali, ker jih ni obvestilo poveljstvo, da morajo po sklenjenem premirju še 24 ur na prostovoljno odmaknjeni fronti

² Pišem Svetovne vojne, ker je lastno ime, kakor Tridesetletna vojna 1618 do 1648, kajti tridesetletnih in tudi »svetovnih« vojn je bilo več, a vsak misli one od 1618—1648 in 1914—1918!

počakati. S tem je bil sovražnik antante res premagan, toda tudi Jugoslavlani so zgubili pokrajine, za katere so se trinajstkrat junaško borili — zaradi zamude 24 ur!³

Potvrjen je celo narodnostni zemljevid Evrope: Slovani so risani med Romuni, Heleni, Mongoli, Albanci, Germani in vendar je narobe res: podlaga je slovanska, vmes so ostanki priseljencev ali ostarelih narodov. Romuni na pr. sploh niso Romani (Hauser: Geschichte der Weltliteratur; Helmolt: Weltgeschichte, knjiga V., prva izdaja; Julius Hart: Weltliteratur II. 987: »die durch und durch von slavischen Blut durchsetzten Rumänen«, in cela vrsta novejših del!). Salvijani iz Marsilije pripoveduje, da so rimski dostojanstveniki pribegali iz rimske države v Atilovo.

Tako je, v malem, zašel tudi Gallus v Ribnico; njegov brat, »Silberwesser« ga je rešil za Rudarsko Idrijo. — Današnje, nove, slovanske države bi morale prav tako »poslovaniti« zgodovino, kakor se jim je ob prevratu mudilo slovaniti ulične napise, uradne naslove in podoben drobiž.

Pri tej priliki pripomnim, da je bilo v Gallusovih časih v območju Hamburga, Regensburga, deloma tudi Norimberga in Augsburga (in seveda tudi v Šleziji, na Saksonskem itd.) dosti Slovanov, ker so naši ljudje živeli po poklicih: Slovan je bil poljedelec, živinorejec, rudar (Cehi!) in voznik, tovarnik, obcestni rokodelec in gostilničar ob vseh važnejših prometnih žilah. Imena rek, selišč še danes oznanjajo te, že 100 let ponemčene kraje. V Gradeu so imeli slovenski občinski pečat; vse te razmere je uničila železnica, pripeljala tuje, ceste naših domačinov so postale prazne. Bili so časi (Lozice na Vipavskem), ko cela desetletja niso gostilniških hišnih vrat zaprli: voz za vozom, noč in dan. Tega je bilo z železnico konec: takrat so bile ceste razorane od naših tovorov in voz, dandanes so asfaltirane za — tuje avtomobile!

Kako pišejo zgodovino, nam dokazuje tudi domače idrijsko delo: Hitzinger: »Das Quecksilberbergwerk zu Idria 1860«. Tega dela namreč ni napisal Hitzinger, ki je bil v Idriji samo šest tednov, napisali so ga idrijski rudarski uradniki, kar spozna vsak več čitatelj že po strokovnih, rudarskih izrazih, ki jih Hitzinger ni poznal. Še 1915 sem videl pri rudniškem ravnateljstvu velikemu misalu podobno obširno knjigo z rokopisom o preteklosti rudnika. To knjigo so prosto ponatisnili in Hitzinger je posodil ime, ker je bilo po neki »stari« naredbi uradnim osebam prepovedano objavljati uradne dokumente brez »višjega« dovoljenja. Hitzingerju, kot duhovniku, tega dovoljenja ni bilo treba, imel pa je čast zgodovinarja, a uradniki sami se za »čast« niso brigali, pač pa hoteli svetu pokazati uspehe stoletja trajajočega rudarskega dela. Tako je bilo ustrezno vsem: eden je imel čast, drugi uspehe, a »sv. Birokracij« oboje! Tako je bilo tudi z drugimi zgodovinami (Arko itd.), edino 1881 na Dunaju izdana knjiga »Das k. k. Quecksilberwerk zu Idria« je uradna izdaja rudarskega ravnateljstva samega, torej z avtentičnimi, a samo strogo rudarskimi podatki. Vse knjige so brez slik, razen knjige dekana Arka, h kateri je pisec teh vrstic prispeval 22 fotografij (večinoma podzemski posnetki).

Na str. 15 »Cerkv. Glasbenika« sem omenil Danila Fajgelja, kako sva v Gorici pozimi 1906-7 delala na »Jamskih odmevih«. Povedal sem, kakega mnenja je bil Fajgelj glede Gallusov. Takrat sem pisal tudi dr. Mantuaniju o pomislekih glede Ribnice. Dr. Mantuani je po dopisnici kmalu odgovoril, toda tako, da Ribnice ni preklical, pa tudi Idriji ni oporekal. Zatekel

³ Kar je Avstrija dosegla, bi bilo namreč koristilo tudi kraljevini Srbiji, ki jo je dvakrat premagala in se pozneje z avstr. Jugoslavlani združila.

se je k splošnim trditvam: »okoliščine so za Ribnico«, »Gallusovo bivanje v Stični zanjo govori«, »če se umislimo v takratne čase« itd. Kratko: svoje teze ni hotel omajati, a Idriji tudi ni hotel ugoditi. Dopisnico sem Fajglju pokazal, pa mi je pripomnil: »Mantuanani sam ni siguren,« in pristavi: »tudi jaz sem že o tem pisal in zagovarjal Idrijo.«

Enako je leta 1892, str. 431, pisal Ljubljanski Zvon »Glasbena doba XVI. stoletja in Jakob Gallus«, kjer pravi med drugim: »Jakob Gallus, Handl, Petelin je bil rojen leta 1550, bržkone v Ribnici na Dolenjskem, vzgojen pa je bil v stiškem samostanu (misel g. Mantuanija).«

Toda vse to nič ne pomaga; vsak genij, in Gallus je bil genij, mora imeti inspiracijo; te pa mu Dolenjska ne bi bila mogla dati v toliki meri kakor Benetke.⁴ Zanimivo bi bilo glasbenikom malo prebrskati beneške kore, brez dvoma bi našli kaj starih not, iz katerih je Gallus zajemal, ker jih je gotovo imel. Palestrina v Rimu (1526—1594) je bil Gallusov glasbeni rojak, toda jel je šele tipati proti Benetkam, kajti Rim, Benetke, Oglej so med seboj stoletja tekmovali.

Medtem se je za našo trditev zavzela tudi Gallusova rodna dolina s Šentviško goro,⁵ na katero vežejo zgodovinarja tisočletni spomini! Pozdravljena Šentviška gora, Otalež, Šebrelje, Tolmin—Tolmona, Jazno, Cerkno, Fara. (Spodnja Idrija!) Kaj bi povedale Vaše steze, če bi mogle govoriti: o Mohorju in Fortunatu, Cirilu in Metodu, tudi o Gallusih in podobnih možeh!

Končajmo! Cenjenim čitateljem smo marsikaj povedali, kar ne spada strogo v življenjepis. Ne bo jim škodovalo: zgodovino najbolje spoznaš, ako dobro poznaš prosvetne in prometne razmere tistih krajev; stranke, letnice, vojne, državne spremembe štejemo sicer med zgodovino, četudi — niso zgodovina!

* * *

⁴ Sicer je pa Gallus mogel tudi iz Ribnice priti v Benetke in dobiti tam potrebno umetniško pobudo. Od tam jo ima, pa naj je Ribničan ali Idriječan. Ur.

⁵ Glej »Cerkveni Glasbenik« 1938, št. 5—6, str. 78: Glas s Tolminskega.

Arko, Zgodovina Idrije str. 104, trdi, da so bile v Idriji prve orgle šele pri sv. Barbari; str. 78 pa pravi Laharnar, da je Gallus v Idriji orgljal, kar pomeni, da so imeli orgle tudi že pri sv. Trojici, ker sv. Barbare ob času Gallusa še ni bilo. — »En sin je šel v Idrijo... za njim je šel v Idrijo drugi brat... polagoma vsa družina.« je tako razumeti, da je bil prvi Jakob, drugi poznejši skladiščnik Jurij, a tretji je bil precej mlajši učitelj Peter. — »Pred 100 leti« pomeni najstarejšo mater. Svak je bil star nad 80 let, mati tudi nad 80 let, svakova stara mati enako nad 80 let; $3 \times 80 = 240$, brez detinskih let okroglo 220 let in če upoštevamo Laharnarjevo starost, je on zvedel o Gallusu nekako sredi XIX. stoletja, torej $1850 - 220 = 1630$, ali »pred 100 leti«, 1530 let; ker je bil Gallus Jakob rojen 1550, je stara mati prav lahko vse Peteline pomnila. — »Okoli leta 1891 so prinesli poročilo,« pojasnjuje Fajgeljevo opazko 1907 meni: »saj sem o tem tudi jaz že pisal.« — D. Fajgel je zaključil pozivedovanje s sklepom, da se je Gallus rodil v Idriji, kjer je bil tudi on rojen,« je razlagati v širšem pomenu. Do 1580 so namreč samo na Šentviški gori imeli faro in krstno knjigo, zato so vse krstili ondi; Spodnja Idrija je šele okoli 1580 postala fara, Rudarska Idrija sama šele v XVII. stoletju. Rudnik so podržavili 1580 in tedaj je nastala tudi služba »Silberverweserja«, ker prejšnji razkosani posestniki niso imeli obširnih inozemskih zastopstev. Vse te razmere so spravile Jakoba v šolo in kot organista v Idrijo ter po ovinku v Prago in Jurija iz idrijske službe paznika neposredno v Norimberg; Peter pa je učiteljeval in skladal doma v Idriji (verjetno tudi uredil Jakobovo zapuščino, katero je Jurij v Norimbergu izdal).

Vsi trije, kakor se za trdno zdi, so bili rojeni in krščeni na Šentviški gori; šolani, vzgojeni in uslužbeni pa v Idriji. Brez Rudarske Idrije bi ne bili to postali, kar so dosegli; bili so rojaki Idrijske doline in ko so se v Idrijo preselili, tedaj je vsa družina postala pristojna k rudniku, kjer so končno imeli lastno, dandanes Galijevo hišo, oziroma prvotno stanovanje pri Pircu za cerkvijo sv. Barbare. Rodovina je vzdržala stoletja na istem kraju, kakor spredaj omenjeni Singerji in druge idrijske družine.

V vseh opisanih časih je Rudarska Idrija gospodarsko in politično spadala na Primorsko, kajti v vojvodino Kranjsko so jo pridelili šele 1783 (Mayer: Gesch. Österr.). Njeno življenjsko območje je segalo od Škofje Loke do Ajdovščine, od Sv. Lucije na mostu do Logatca in Postojne. (Pri tej priliki popravimo napako iz Arkove knjige: Zgodovina, str. 207. Knezoškof A. A. Wolf ni bil rojen v hiši [narisani na str. 207] nad kapelo sv. Janeza, temveč na desnem bregu onstran Nikove, pozneje trgovina Lapajne; hiša je stala na skali, novi gospodar Štefan Lapajne jo je okoli 1860 podaljšal do ceste in spodaj sezidal trgovino, v I. nadstropju pa dve lepi sobi.)

Izraz »meja« je imel takrat, kakor deloma še dandanes, dva pomena: grem v mejo, hodim po meji, je pomenilo: grem v gozd, hodim po gozdu; hkrati je gozd tudi mejil okraje in posestva: Hrušica, Trnovski gozd, Jelovica, Gorjanci, Javorniki, Nanos, Komna so imeli po slemenu gorskih vrhov steze: desno je bil eden, levo drugi gospodar. Točno po meri itak niso razmejičevali. — Vsako večje mesto je imelo svojo lastno mero, nakar so bili zelo ponosni; pri nas je veljala dunajska mera. V rudniku je veljal idrijski lahter (dve cela in ena desetina današnjega metra). Meterski sistem so upeljali šele sredi XIX. stol. Zemljevidov (zemljiških map) tudi še ni bilo; prve mape je za Idrijo narisal jamomerec Mrak, v drugi polovici XVIII. stol. in so pri kmetih zelo slovele; risal pa je oboje, jamovide v rudniku in zemljevide zunaj rudnika.

Ves promet v Gallusovih časih s tovornimi konji, jezdec in pešci, ni šel proti Logatcu, temveč proti Zirem in Cerknemu, ter ob Idriji proti zahodu. Vsi kraji pod Kojco in Poreznom ter zahodno od Blegaša so gospodarsko stremeli v Idrijo in torej tudi Šentviška gora, domačija Petelinov. Bila je edina fara daleč na okoli (in gotovo ne brez orgel) ter stoji nekako sredi med Idrijo in Tolminom. Saj so celo iz tega kraja (Tolmina) hodili na jelene po obširnih idrijskih gozdovih. Tolmin sam je imel svoje območje ob Soči in preko Komne v Bohinju.

Šentviška gora je bila do 1580 fara za vse omenjene kraje, tudi edini krstni kamen; šele tedaj (1580) je Spodnja Idrija dobila lastno faro in matrike. (Primerjaj Dom in Svet: Vojska 1897, str. 475). Tisto leto se je Idrija pocesarila, dobili so Gregorijanski koledar in še marsikaj drugega.

Življenje po idrijskih hribih v takratnih časih pa pojasnjuje ustanovna listina o zidanju cerkve sv. Barbare, 10. avg. 1622 (Arko: Zgodovina), ki izrečno poudarja: »da Idrija od pamtiveka še ni videla škofa«; približno tako so v Koševniku nad Idrijo imeli birmo pod milim nebom, daleč od vsake cerkve, za ves okoliš od Idrije do Črnega vrha in od Vojskega do Hotedršice, kjer to izredno slovesnost še dandanes izpričuje blizu gostilne Koševnik v kamen usekana letnica. V Gallusovem času so Benečani gonili živino na Vojsko, a Vojskarji so v Volče (Sv. Lucija) nosili pokopavat (5 ur!). Še 1895 in morda še dandanes, so vsako spomlad iz Istre gonili drobnico na Nanos; drugod namesto ovac redijo srne in kozle po planinah; namesto volne, so zadovoljni z irhovino! Do Svetovne vojne in še pozneje so idrijske okoličane (kmete) mimo idrijskega pokopališča nosili pokopavat k Fari, in ko sem ob gerentovanju 1908-9 v svojem območju nagovarjal to odpraviti, so se uprli eni kakor drugi: eni zaradi malenkostnih ustanov, drugi zaradi strankarske zagrizenosti, »ker niso hoteli biti pokopani ob delavcu-demokratu«. Šele sedanji časi so v Idriji brez povpraševanja te stvari (in marsikaj drugega) tako uredili, kakor smo že pred 40 leti nameravali, a je bil konservatizem hujši nego javna korist in pamet. Dolgih 400 let je bila občina Idrija zase, okoli in okoli ostali svet zase! Dandanes je z okolico združena v velika občina.

Emil Hochreiter:

Moji spomini na p. Hugolina Sattnerja, posneti iz njegovih pisem.

(Dalje.)

11. 1. 1932: Peli smo Tvoji dve božični iz goriške zbirke — fino, natanko po navodilih; naredili sta velik vtis... M. Elizabeta je izvoljena provincijalkam; poslala mi je že tri Marijine. Te bom jaz obdržal, prihodnje tri dobiš Ti. Nabavili smo si za orgle električno ogrevalo: tipke so gorke in orglavec ima vedno tople roke — za zimo velika ugodnost. Tudi Premrl je kupil ta aparat...¹ V četrtek izvaja Gl. Matica prvič kantato »V kripti sv. Cecilije«.

17. 1. 1932: »Minul je 14. I. in z njim predolgi koncert Gl. Matice; izvajali so tudi mojo novo kantato, ki pa ni naredila nikakega vtisa. Vzrok 1. ni bila dobro naštudirana, 2. ni se upoštevala kot religiozna pesnitev, 3. tempi so bili napačni. G. Poliču se ne sme ničesar predpisati, pa tudi nisem imel priložnosti, ga na to ali ono opozoriti. V celoti je koncert dobro uspel, akoravno se da — kakor sem omenil — marsikaj grajati. Zdaj že skladam nove Marijine, prva je tem vrsticam priložena. Novi mladinski zbori izidejo v februarški številki »Zborov«. Postne pesmi »Golgota« študiramo pridno in natanko; v velikem tednu jih bom z zborom izvajal v radiu.«

20. 1. 1932: »Svetujem Ti, komponiraj na vsak način uverturo in jo pošlji... Upam, da jo bodo na vsak način pri jubileju izvajali. Če je tudi težko delo, nič ne dé, pomnoženi operni orkester je izboren... Če mi Bog da milost, pojdem 14. 2. v Kamnik k duhovnim vajam.«

25. 1. 1932: »Ravnokar je poslala M. Elizabeta štiri nova besedila za Marijine, ki Ti jih pošiljam; priložene so tudi moje dve že uglasbene. Zloži le preprosto in iskreno. Dr. Gojmir Krek piše nekôč: »preprosto, narodu primerno, melodično, iskreno.« Capito? Če hočeva, da pesmi že v maju zadoné, se moraš požuriti... Včeraj sem prisostvoval produkciji konservatoristov v družbi dr. Mantuanija, ki me je sem in tja spremil. Izvrstno! posebno Mozartova simfonija št. 35 mi je ugajala. Sedel sem pri g. Hubadu. Moja prima donna ga Zupan je tudi nastopila.«

31. 1. 1932: »Meseca aprila hočemo prirediti v radiu Hochreiterjev večer. Duhovnih pesmi imamo dovolj, ne pa svetnih. Rad bi imel na razpolago Tvoje učinkovite samospeve za sopran ali tenor in zборе. Ali kak dvospev. Soliste imam. Pošlji mi tedaj kaj primernega! Še nekaj: razpisana je nagrada za slavnostno uverturo Filharmonične družbe za veliki orkester. Pogoji: izvedba trajaj 4—8 minut; želeti je, da ima skladba slovensko narodno obeležje... rok 15. 4. 1932. Ergo! Delo bôdi prvovrstno, konkurirajo dobri muziki.«

4. 2. 1932: »Pošiljatev sprejel. Moj in Tvoj »stil« sta tako različna, da najine pesmi niso prikladne za skupno zbirko. Še celo moje postne pesmi »Golgota« so mi dvakrat vrnili, češ — so pretežke. Kaj bova ukrenila? Predlagam, da letos ne izdava 3. zvezka »Planik«,... Komponirajva vsak zase in izdajva tudi dela posebej, jaz moja preprosta, Ti Tvoja umetna. Razložek je prevelik. Sicer pa dovoli, da to ali ono pesem z mojim zborom študiram in izvajam.«

11. 2. 1932: »Še enkrat Tvoje Marijine. So prav umetne in dragocene pesmi, a koncertni napevi, ki zahtevajo veliko študija; zato jih v očigled tukajšnjih razmer ne moremo rabiti. Dva zbora bom izvajal... Jaz imam pet

¹ Meni se ni to dobro obneslo. Urednik.

Marijinih že dogotovljenih, bom o priliki še nadaljeval in morda prihodnje leto priobčil. Tvoj večer v radiu bo 27. 4. od pol 9 do pol 10. Peli bomo tri cerkvene pesmi: 1. Pridi skoraj, 2. Smeji se maj, 3. št. 4 iz »Immaculata« zbirke, 4. Valses nobles za klavir, 5. par posvetnih zborov in reči, ki mi jih boš še poslal. — Godalnega kvinteta s klavirjem ne; igralci so pač na razpolago, a preveč stanejo.«

5. 3. 1932: V Kamniku nisem bil, sem bil doma zaposlen. Čestitam Ti k dunajskemu izvajanju Tvoje maše »Christus Rex«. Dva zbora Tvojih zadnjih Marijinih sta litografirana, hočemo ju skrbno naštudirati. 28. 2. smo peli v radiu štiri Mladinske pesmi in »V kripti sv. Cecilije«, 17. 3. pa izvajamo ravno tam »Golgota«.

12. 4. 1932: »Naprosili so me, naj inštrumentiram Mladinske zборе. Bom ustregel, sicer pa imam dosti dela z vajami. Hochreiterjev večer in pa festival o binškoštih! Župan dr. Puc mi je izročil red sv. Save 3. razreda — 80 križev na hrbtu, dva na prsih — težko breme! — Zbor mariborskih srednjih šol je tu 9. 4. koncertiral jako zadovoljivo. Ker ni bilo nobene reklame, je bilo malo občinstva.«

28. 4. 1932: »Obveščam Te, da se je Tvoj častni večer v radiu obnesel v umetniškem oziru prav lepo. Sicer je bil majhen spored, a skrbno izbran, ki je zadovoljil vsakega poslušalca. Zbor je svojo nalogo z navdušenostjo rešil. Med izvajanjem v pavzah so se slišali glasovi: »Ali nas mar sliši g. H.?« (slišal sem ves spored v Kalksburgu precej čisto pred zvočnikom, najprvo nagovor dr. Dolinarja in potem zборе, samospeve in klavirske točke). Naj ta večer najino prijateljstvo še tesneje združi!...«

2. 5. 1932: »Pošiljam Ti spored festivala Gl. Maticice, da si o njem orientiran. K festivalu so se napovedali: p. Kamilo Kolb, p. Stanko Aljančič, in najbrže pride tudi p. Bernardin Sokol. Udeležil se ga bom le malo; imam preveč posla v cerkvi. Inštrumentacija »Mladinskih zborov« iz tega vzroka tudi le počasi napreduje... Dr. Kimovec je izdal Marijine pesmi. Te smeri ne morem odobravati, oddaljemo se vedno bolj od idealov cecilijanizma...² Za Brezje vlivajo nove zvonove: B. d. f. g. (Salve Regina, koralna melodija), razen velikega so že vsi vltiti; letos na praznik angelov varuhov bodo praznovali tam 25 letnico Marijinega kronanja.«

17. 5. 1932: »Festival je minul; vršil se je veličastno, lepo, nevsiljivo; ob njem smo se mogli mnogo učiti. Višek je bil pač Gallusov vokalni koncert, fino naštudiran, izborno izvajan, naredil je globok vtis. Prav lepo je uspel tudi koncert pred uršulinsko cerkvijo. Češki pevski zbor »Hlahol« je kar očaral — samo dane kompozicije so bile po mojem mnenju preveč instrumentalno zamišljene. Na binškoštno nedeljo so odkrili doprsne kipe nekaterih slovenskih glasbenikov; impozanten obhod, dva govora, Vegova ulica bogato z zastavami okrašena. Popoldne pritrkavanje zvonov 2 in pol uri; udeležilo se ga je 50 zvonarjev. Nagrad je bilo 8... Zanimiva je glasbena razstava. Na steni visi 140 slik slovenskih skladateljev — med temi tudi Tvoja glava (s klobukom)... Danes je mir in vprašanje: Quid hoc ad aeternitatem?«

23. 5. 1932: »Časopise o festivalu že imaš v rokah. Obenem tudi moje nove Marijine — v pregled; ne mudi se. V juliju in avgustu pojde Neffat z opernim orkestrom v Rogaško Slatino — morda dobim namestnika... Jenko dela orgle za Št. Peter v Ljubljani — 38 spremenov in za dr. Kimoveca salonske orgle...«

² Prvotni cecilijanizem je bil preveč šablonski, hladen, teoretičen; mi pa hočemo tudi v cerkveni glasbi več življenja. Urednik.

1. 6. 1932: »Vest, da prideš letos zopet na Kranjsko, me je zelo vzradostila; naj ostane še negotovo — kam? Imamo časa do 10. 7., da se odločiva. Bom že našel kak lep, miren kraj, ki Ti bo všeč. S sabo vzamem partituro inštrumentiranih »Mladinskih pesmi«, imela bova že nekaj ur prostih za pregledavanje. Ti pa prinesi Svoje Marijine, morda jih moremo prikrojiti za naše razmere in tako našo idejo — izdati Planike III. — uresničiti. Pri nas cerkvena glasba nazaduje; hočejo vse posloveniti in posegati nazaj na narodne napeve... V odboru Cecilijinega društva razpravljamo le o ljudskem petju — enkrat tako, drugikrat drugače. Jaz ostanem pri starem — z 80. leti se ne bom spreobrnil, tudi ne postal modernist... Velesejem se prične, v Tivoliju opera »Prodana nevesta« na igrališču otrôk. Kaj vse danes ne pride ljudem na misel. Naša procesija sv. Rešnjega Telesa je bila veličastna; dve godbi, 400 dečkov (križarjev), organizacija po italijanskem vzorcu v srednjeveških nošah itd. Peli smo štiri Riharjeve himne (na novo od mene harmonizirane); liturgija seveda v slovenskem jeziku... Naš zbor obhaja letos svoj 30 letni obstanek; slavje se bo vršilo na tihem.«

13. 6. 1932: »Kakor veš, se še nisva odločila, kam pojdeva na počitnice... in glej! pride na dan sv. Antona župnik Lavtižar, tovariš iz časa mojih bogoslovnih študij in me povabi k sebi v Rateče. Rekel sem mu, da sva dva. Nato predlaga: Ker imam že 2 gospoda v župnišču, vama dam veliko škofovsko sobo z dvema posteljama in pa — zajtrk. Kosita pa v gostilni... To je, ljubi prijatelj, jako ugodna postaja za naju in najine živce. Račete-Planica je najvišja vas na Gorenjskem, gorski zrak — par excellence! Vprašam Te, kdaj? Jaz sem prost od 10. do 30. 7.«

17. 6. 1932: »Salutem a Domino! Danes sem s Tvojimi »retušami« Marijinih zelo zadovoljen, bom skoraj vse uvaževal... Pridi torej najprej v Ljubljano in od tod se peljeva v Rateče. Dr. Mantuani bo v bližnjem Podkorenu, imela bova priliko, z njim občevati.«

2. 7. 1932: »Jutri bom že v duhovnih vajah; odpotovati utegnem šele 11. 7. — Želim, da istočasno dospemo v Rateče, kjer potrebujem zjutraj in zvečer malo pomoči od Tebe (bandažiral sem mu nogo). Prinesi kake kompozicije s seboj, da združimo utile dolci. Čestitam; spet „Grosspapa!“«

6. 7. 1932: V sredo 13. torej odideva; ker se vedno ne morem sprehajati, prinesem nekaj pesmi s sabo. Na srečno svidenje — če Bog hoče — 11. 7. ob 12.25 na glavnem kolodvoru.

(Kot gosta župnika Lavtižarja sva se izvrstno imela; ker so bile noge prijatelju precej dobre, sva se mogla vsak dan po več ur sprehajati, obiskala sva ponovno dr. Mantuanija v Podkorenu, župnika v Kranjski gori, naredila izlet v Dovje na Aljažev grob itd. Če se prav spominjam, naju je tudi gospod Premrl posetil.³ — Samo strmih lesenih stopnic, ki so vodile v najino sobo v I. nadstr., se je bal prijatelj in se ni mogel — prav umevno za 80-letnega stačka — z njimi sprijazniti.)

20. 8. 1932: »Naprosena besedila sem Ti poslal in želim, da se skladbe posrečijo. Dr. Mantuani se je že vrnil, češ v Ljubljani tudi ni bolj vroče, kot na Podkorenu (+ 37° C.). Vadimo se vsak petek; a drugače morem pri tej vročini le težko delati. 27. in 28. 8. se vrši v Novem mestu evharistični shod.«

1. 9. 1932 (v Berlin): »Letos si lepe dolžnosti izpolnil: napram meni in Svoji materi; in zdaj obišeš še hčerko v Berlinu. Bog povrni!... Najprvo moram »Legendico« — ki je pisana kakor nalašč za gdč. Zupan — končno

³ Res je bilo tako. Urednik.

veljavno urediti — izide v »Novih zborih«. Dalje hočem predložiti najine Marijine — Planike III in IV in spe — škofijskemu ordinariatu, da morejo o božiču na svitlo — zato pošlji kmalu ostale pesmi! Piši poljudno, kolikor mogoče, saj sva to ustmeno dovolj razpravljala. Vročina še ni popustila, povsod velika suša. Moje stanje — tako — tako; moram čuvati noge. Pripravljam dvospev — imam pri tej vročini le malo veselja do skladanja. — Novica, ki Te bo presenetila: G. pl. Guttmansthal, ki Te prav lepo pozdravlja, je vstopil v Kandiji pri Novem mestu v red usmiljenih bratov. Jaz sem o njegovem poznem poklicu že davno vedel, a sem moral molčati. Želiva mu mir srca ter časno in večno srečo.«

6. 9. 1932 (v Berlin): »Pisal sem Ti zadnjič o nekem dvospevu: Leta 1883 sem zložil za nekega dijaka v Novem mestu samospev, kot vlogo, ki jo je pel pri uprizoritvi tragedije »Grof Turjaški«. Spomnil sem se te skladbe — a Bog vé, kje je rokopolis. Napisal sem prvi del, ki je vesel in živahen, iz spomina. Iščem sedaj primerno besedilo za to skladbo... Ljubljana je zasedena od tujcev — velesejem, narodne noše itd. Seveda je Ljubljana v primeri z Berlinom vas. Tudi naša hiša je polna blagoslovcev, jih je 28... G. Neffat se je že vrnil in že orgla. Šole so napolnjene, akoravno je šolnina visoka. Dobro je, da se nama ni treba več učiti. A še ena skušnja nas čaka, zadnji rigoroz. Upajmo na usmiljenje božje. Končno še en pogled na župnišče v Ratečah, na one »nesrečne« stopnice, na mizo v veži, pri kateri sedi g. Lavtižar in piše in piše, na piazza grande z vodnjakom, na asfaltirano cesto in gostilno Kajžar z naslikanimi coprnici, na organistinjo, poštarico in župnikovo gospodinjo v eni osebi in naposled na krasen pogled — Ponca!! To so res lepi spomini na počitnice 1932...«

14. 9. 1932: »Upam, da si dospel zdrav in čvrst domu, oziroma v Kalksburg; pošlji mi prav kmalu moji dve skladbi; pa tudi Ti preglej Svoje Marijine še enkrat in hitro, da se ne zakasnejo. Dr. Mantuani obdeluje pridno in natančno svojo »Zgodovino cerkvene glasbe«. Njegova hčerka se bo letos učila orglati pri g. Premrlu.«

23. 9. 1932: »Pošiljatev dobil; sem zelo zadovoljen. Moja naivteta Ti je torej všeč. Pomisli, da je dvospev nastal v letih 1880—1890, takrat sem note z lahkoto stresal iz rokavov. Dvospev ima napis: »Spomini na Planico, zložil in preč. g. svetniku Jos. Lavtižarju, župniku in čuvarju Planice posvetil p. H. S.« — Goričani zopet zahtevajo Marijine, in sicer kar 15 naenkrat. Saj nisem tovarna! in ta kratek rok: do 5. 11. Mogoče je, da kaj zložim, a gotovo ni; saj moje zadnje Marijine (Planike III.) še niso dogotovljene za tisk. Najbrže boš tudi Ti naprošen (se je zgodilo; sem se odzval).«

1. 10. 1932: »Z današnjim dnem se je pričel zopet rožnivi mesec in z njim se je pričela zimska sezona: Rožni venec, sv. Frančišek, praznik Kristusa Kralja itd. 8. 12. hočemo izvajati zopet Tvojo mašo... Orglarska šola šteje 24 učencev.«

5. 10. 1932: »Tvoje Marijine za »Planike III./IV.« so še vedno težke, vendar sem osem pesmi izbral, zložil boš še dve novi. Zbirko sem že izročil referentu Jugoslovanske bukvarne in ga prosil odloka. Odgovor je bil pozitiven, a založili bodo šele v začetku leta 1933. Imava tedaj čas, pesmi še enkrat pregledati in jih prikrojiti našemu narodu... Dvospev »Spomini na Planico« sem že oddal g. Prelovcu (Novi Zbori).

18. 10. 1932: »Priložene so tri pesmi za Gorico, preproste, pevne — ker take zahtevajo. Žal se pri skladanju ne počutim dobro — muzikalični marasmus. Sprehajam se samo na vrtu, pridno rabim — česenj. Glavna stvar je, ne delati

napak v dijeti, najmanj zvečer; včasih se tudi spozabim ... 30. 10. bom izvajal Schubertovo mašo v g-duru in najini košljunski vlogi, ki vsem dopadajo.«

30. 10. 1932: »Ves teden sem bil v skrbi za Te, slednjič so prišle vendarle Tvoje vrstice, ki so me malo potolažile. Bog in zdravnik naj pomagata, da zopet popolnoma okrevaš. Moji pevci žele takisto. Za pošiljatev lepa hvala, vsak migljaj je dragocen. In oratione memor Tui salutet Te cordiale amicissimus amicus...«

7. 11. 1932: »Tvoja zaželjena dopisnica je prinesla tolažilno novico, da v Tvojem stanju ni beležiti več *decrecendo*, marveč *crescendo*. Prav žal mi je, da si zadržan v poslih; upajva pomoči od zgoraj!... Komponiral sem dve nadaljni pesmi za mladino; od treh strani mi prinašajo primerna besedila. Če okrevaš, dobiš tudi nekatere... Moje stanje je stalno, v Ratečah je bilo bolje. Na cesto ne hodim, mi je pretežavno; zrak pa imam na vrtu.«

18. 11. 1932: »Vsak popoldan, ko pridem s kora v celico, gledam na kljuko, če ne tiči za njo kako pismo od Tebe. Tudi včeraj; in glej, nisem se varal. Boječe sem napravil luč in pričel brati. Toda z vsako naslednjo vrsto je bojazen odjenjala in končno sem vzkliknil: »Deo gratias!« Da, zahvaliti se moramo; le tedaj smemo spet prositi. Glej, da popolnoma okrevaš; ta Tvoja bolezen mi je zelo segla v srce; saj si mi na svetu najboljši prijatelj in somišljenik in sodelavec. Iskreno Te pozdravljam... Prihodnjo nedeljo bo knezoškoč blagoslovil nove orgle v šempetrski cerkvi; imajo dva manuala in 38 spremenov; potem pridejo Brežice na vrsto... Zdaj študiram peteroglasno Wittovo mašo v čast sv. Rafaela, glasi se zelo veličastno in efektno, akoravno je pisana v diatoniki; zaradi te maše so se nekoč cecilijanci prepirali. Devetdnevica je pred durmi, zaupam v pomoč božjo... Korekture »Legendica« še nisem dobil, ima časa dovolj.«

25. 11. 1932: »Da Te malo kratkočasim, Ti zopet pišem. Prenašaj voljno naloženi Ti križ, boš potem višje cenil zdravje in zaupaj Vanj, ki je najboljši zdravnik — On vodi vso našo usodo. Tvoje »Marijine« sem Ti vrnil. Prosim, poenostavi jih še, da se naš namen uresniči; čakam do božiča. Hvala Bogu, da morem vsak dan maševati, je velika milost. Berem tudi — pa samo podnevi, pri luči čuvam oči... Včeraj je bil pri St. Petru cerkveni koncert; igrala sta na orglah gg. Premrl in Tomc, mnogoštevilni cerkveni zbor je pel par komadov (tudi Tvojo št. 6 iz »Immaculata« zbirke; od mene »Ave Maria« iz oratorija in eno evharistično); solo je pel operni pevec Gostič)... Tukajšnji listi, seveda ne vsi — se borijo proti slabi in zanikerni literaturi, zlasti proti slabim gledališkim igram. Je zanimivo brati. Upajmo, da bo kaj zaleglo. Koncertna sezona je že prišla; moral bi se izdati ves denar za koncerte, nič jesti in nobenih oblek si nabaviti. Gledališča so slabo obiskana, zato je njih finančno stanje slabo; izvajajoči dobijo plače samo à conto...«

1. 12. 1932. »V Gorico sem poslal do zdaj 7 pesmi, dovolj! Tri nove mladinske sem zložil; morda sledijo še druge... 12. 12. bo izvajal moj organist g. Svetel z zborom in orkestrom »Sloge« (železničarji!) Bachov božični oratorij; se ga bom udeležil.«

21. 12. 1932: »Vsem sodelavcev Tvojega radijskega koncerta si poslal Svojo sliko; zelo Te zahvalijo. Saj se razume samo po sebi — a vendar hočem ponovno napisati — da Ti želim vse dobro na veke — ne samo za božič in novo leto. Ostani zdrav in čil, da ostaneš delazmožen in da zamoreš svetu zapustiti še veliko lepega. Ali se bova tudi v prihodnjem letu sešla?... Prav rad se spominjam še lepih dni v Ratečah; samo tiste strme lesene stopnice...! Tvojo uverturo ima g. Škerjanc, morda jo bo izvajal...«

Stanko Premrl:

Orglarska šola v Ljubljani v letih 1877—1937.

(Dalje.)

Absolventi l. 1931.

286. Rovanšek Vid, roj. 26. junija 1912 v Št. Vidu pri Stični, je bil po odlično dovršeni šoli nekaj let brez službe, nastopil nato službo organista na Igu-Studencu pri Ljubljani in jo opravljal do l. 1938. Vmes je odslužil vojaški rok.

287. Zupet Alojzij, roj. 16. septembra 1910 v Št. Jakobu ob Savi kot sin organista, je služboval kot organist in cerkovnik v Horjulu, zdaj pa je organist in obč. tajnik v Ihanu.

L. 1932.

288. Jezeršek Peter, roj. 27. junija 1912 v Novi Oselici, je sedaj ravnotam začasni organist.

289. Kalan Mirko, roj. 4. februarja 1912 v Gribljah pri Podzemlju, je bil več let brez službe; l. 1936 pa je dobil službo organista v Zlatopolju nad Kamnikom. Letos je to službo pustil.

290. Oveca Franc, roj. 11. januarja 1909 v Jelši pri Blagovici, je bil najprej organist v Stični, sedaj pa slušbuje že nekaj let v Radečah pri Zidanem mostu.

291. Rupnik Ivan, roj. 19. avgusta 1911 v Dol. Logatcu, je dovršil šest gimnazijskih razredov v Št. Vidu nad Ljubljano, dovršil nato v dveh letih orglarsko šolo, študiral še nekaj let na konservatoriju v Ljubljani. L. 1934 in 1935 je bil pevovodja »Slavca« in tajnik Zveze pevskih društev v Ljubljani. Od l. 1936 je stolni regens chori v Skoplju.

292. Simčič Janez, roj. 22. decembra 1910 v Zužemberku, je po dovršeni orglarski šoli obiskoval še nekaj let ljubljanski konservatorij, hkrati orglal na Rakovniku in v Leonišču. Eno leto je nadomestoval organista Alojzija Pahorja v Metliki. Sedaj je brez službe.

293. Šter Franc, roj. 24. decembra 1908 v Predosljah, je organist v Vogljah pri Kranju.

L. 1933.

294. Baškovič Franc, roj. 18. julija 1915 v Žejnem pri Čatežu ob Savi, je obiskoval tri gimn. razrede v Št. Vidu nad Ljubljano. Po odlično dovršeni šoli je igral in vodil petje v Leonišču v Ljubljani, nadomestoval nato organista Vida Rovanska na Igu pri Ljubljani, potem vodil petje v bolnišnici za duševne bolezni v Ljubljani. Hkrati je obiskoval konservatorij. Živi v Ljubljani.

295. Ivančič Stanko, roj. 9. septembra 1911 v Retjih pri Loškem potoku, je šolo dovršil z odliko, orglal nato nekaj časa na Gori pri Sodražici, potem pa dobil službo organista v Litiji. Obiskuje ljubljanski konservatorij.

296. Kastelic Janez, roj. 15. decembra 1906 v Šmihelu pri Zužemberku, je po končani šoli obiskoval še zadržno šolo v Ljubljani, orglal nato v domači župni cerkvi in v Hinjah. Sedaj je že eno leto uslužben kot uradnik tovarne na Jesenicah.

297. Koler Franc, roj. 30. septembra 1915 v Idriji, je orglal več let v ženski bolnišnici v Ljubljani, l. 1934 pa je dobil službo organista v Idriji.

298. Kristan Rado, roj. 24. julija 1903 v Ljubljani, je študiral dve leti na učiteljsku. Po dovršeni orglarski šoli je bil več let brez stalne službe,

vodil pa je nekaj časa petje rokodelskih pomočnikov v Ljubljani in bil član Glasbenega društva »Ljubljana«. L. 1936 je postal uradnik v drž. bolnišnici za duševne bolezni na Studencu nad Ljubljano. Tu vodi tudi petje in glasbo.

299. Lavrič Adolf, roj. 28. avgusta 1914 v Ajdovcu, je služboval kot organist eno leto v Ajdovcu, nato odslužil vojsko. Sedaj je organist v Sv. Križu pri Kostanjevici.

300. Zajc Franc, roj. 31. julija 1913 v Vel. Gabru, župnija St. Vid pri Stični, je orglal in vodil več let petje v rojstnem kraju. Sedaj je organist na Igu.

301. Hudobivnik Jožef, roj. 6. maja 1914 v Osilnici, je že pred vstopom v orglarsko šolo orglal v Dragatušu, potem bil tu nastavljen kot organist. Umrli je 6. avgusta 1936 na Sušaku, ker se je ponesrečil na vojaških vajah.

L. 1934.

302. Grm Ivan, roj. 9. decembra 1915 v Hočevju, župnija Dobropolje, je služboval kot organist na Sv. gori nad Litijo, sedaj na Vačah.

303. Marolt Anton, roj. 9. oktobra 1907 v Vidmu pri Dobropoljah, je od l. 1935 dalje organist in cerkovnik na Trsteniku.

304. Šušteršič Franc, roj. 18. februarja 1909 na Krki, je bil pol leta organist v Zrečah pri Slov. Konjicah, sedaj je ravnotam občinski tajnik.

305. Turk Ivan, roj. 23. aprila 1912 v Ložu, župnija Stari trg, kot sin organista, je bil po odlično dovršeni šoli nekaj časa brez službe, nakar je postal organist v Stični. Letos je to službo pustil.

306. Pincolič Ciril, rojen 5. septembra 1910 na Jančah kot sin organista, je obiskoval orglarsko šolo poldrugo leto in moral nato k vojakom (k mornarici). Potem je služboval kot organist na Krki in v Razboru pri Slovenjem Gradcu. L. 1934 je napravil na orglarski šoli zrelostni izpit. Kmalu potem je dobil službo organista v Dravogradu.

L. 1935.

307. Grm Janez, roj. 15. decembra 1913 v Boh. Srednji vasi, je po končani vojaški službi postal organist v Bohinjski Bistrici.

308. Kocjan Franc, roj. 3. februarja 1910 v Štangi, je sedaj organist in cerkovnik na Mirni.

309. Pirc Valentin, roj. 10. februarja 1915 v Škofji Loki, je orglal nekaj časa pri oo. kapucinih v Škofji Loki in vodil fantovski pevski zbor, l. 1937 je bil organist in obč. tajnik v Lomu nad Trzičem; potem zopet doma. Sedaj je odšel k vojakom.

310. Ponikvar Janez, roj. 20. avgusta 1906 v Cerknici, je sedaj organist na Dovjem.

311. Porenta Janez, roj. 16. decembra 1909 v Sp. Bitnju pri Zabnici, ni bil še nikjer organist.

312. Povše Jožef, roj. 27. februarja 1917 v Novem mestu, je dovršil dva gimn. razreda, po končani orglarski šoli obiskuje še konservatorij, hkrati pa je vodil v okolici Ljubljane razne pevske zборе in orglal, sedaj je v Kosezah.

313. Prus Jože, roj. 17. februarja 1914, je nadomestoval nekaj mesecev organista Rovanska na Igu pri Ljubljani, potem bil par let organist in cerkovnik v Radomljah, od tam je moral k vojakom.

314. Vrhovnik Maks, roj. 28. novembra 1916 v Tuninah, je po odlično dovršeni šoli bil malo časa organist in cerkovnik v Trebnjem, potem v službi na Mali Loki, obiskoval eno leto ljubljanski konservatorij. Sedaj je brez službe.

L. 1936.

315. Studen Andrej, roj. 24. novembra 1912 na Trsteniku, je po odlično dovršeni šoli opravil vojaško službo, l. 1937 je postal organist in obč. tajnik v Goričah pri Kranju.

316. Borovinšek Jože, roj. 11. februarja 1915 v Zavrču pri Ptujju kot sin organista, je organist pri Mariji Snežni v Slov. goricah.

317. Koželj Janko, roj. 21. oktobra 1909 v Tunichah, je po odlično dovršeni šoli postal organist in cerkovnik v Horjulu.

318. Dežman Vinko, roj. 25. januarja 1905 na Konjšici, je bil eno leto organist in pevovodja v Ravni Reki v Srbiji, potem pol leta v Špitaliču. Sedaj je organist in cerkovnik v Štangi.

L. 1937.

319. Bavdež Alojzij, roj. 1. junija 1915 v Št. Vidu pri Stični, je obiskoval orglarsko šolo poldrugo leto, zaradi bolezni izstopil. Potem bil začasni organist na Primskovem. L. 1937 je napravil zrelostni izpit in dobil službo organista in cerkovnika v Dražgošah.

320. Bušič Rudolf, roj. 1. januarja 1919 na Dobovcu, je po odlično dovršeni šoli služboval kot organist nekaj časa na Savi, sedaj pa je organist v Št. Petru v Savinjski dolini.

321. Mlakar Jože, roj. 20. marca 1914 v Zažarju pri Podlipi, je dovršil orglarsko šolo z odliko. Moral takoj nato k vojakom v Kragujevac. Tu je sedaj ordonanc kat. vojnega kurata Antona Ronka in organist v tamošnji katoliški cerkvi.

322. Rebolj Franc, roj. 15. decembra 1916 na Češnjicah, je vodil nekaj časa petje v Leonišču v Ljubljani; letos je dobil službo organista v Stični.

323. Rupnik Jože, roj. 12. septembra 1916 v Hotedršici, je po odlično dovršeni orglarski šoli dobil službo organista v Preddvoru.

P. B. dr. Sokol:

P. J. M. Plum O. S. M.

Nema sumnje, da konservativizam ima svojih lijepih prednosti, ali samo kada je razborit. Tako i u glazbi. Dok se divimo staroj klasičnoj muzici; izvađamo je što dotjeranije, neka se i manje upućeni dive i uživaju, sve je to lijepo i hvale vrijedno. Ne mislim, da se to isto može reć, kada neki savremeni glazbenici hoće da pišu u palestrininom stilu i uz klasična polifonijska djela na istom duhovnom koncertu stavljaju na program i te blijede imitacije. Drugo je pitanje, ako je imitacija »alla Palestrina« savremena, odgovarajuća današnjem harmonijsko-kontrapunktističnom napretku glazbe, ali se ni onda ne bi smjelo staviti na isti program osim sa izričitim nakanom dati primjer klasične i savremene polifonije. Dok jedan postariji glazbenik, koji ima već svoj stil, drži se utrte staze i oprezno se služi modernijim stilom, ne samo da mu nema pravog prigovora kao da ne ide sa glazbenim napretkom nego ga moramo pohvaliti, što se svojeg stila drži a ne klipše za nekim ekstramodernostima, u koje se on ne može uživiti i prama tomu ni pisati u takvom stilu: tapkao bi kao slijepac u mraku i možda nešto kao slijepa kokoš pogodio ali bi odveć jasno bilo, da je zabasao u nepoznate krajeve pa vrluda simo tamo a da izlaza naći ne može. To ne možemo reći o mladjim glazbenicima, koji se drže postarijeg stila a ne idu sa modernim glazbenim stilom, u koliko je dostojan crkve, jer crkvena glazba nije polje eksperimenata. Mogu takvi braniti svoj način komponiranja na jedan ili drugi način ali to su sve izlike

da pokriju glazbenu nesposobnost radi pomanjkanja glazbenog dara ili glazbene izobrazbe, što se opaža na prvi pogled njihovih kompozicija: neki i samu harmonizaciju tek djelomično poznaju, nešto bolje nego li da su učili u preparandijama. Neka savjesno prouče, teorijski i praktično na glasovir-harmoniumu, jedan makar stariji priručnik za harmonizaciju, n. p. Foersterov »Nauk o harmonizaciji«, preveden na hrvatski, pa će malo po malo uviđati, kako su mnoge kompozicije, koje su smatrali ultra-modernima, tek malo »moderne« a da po ultra-modernosti ni ne mirišu! Ovaj moderni stil njima je tudi ali će im kašnje postati domaći, uživiti će se u nj i uživati u njegovoj svježini te i sami početi u tom stilu pisati, jer će biti produkt njihovog duševnog osjećaja. Ako su na položaju, da izvađaju razna glazbena djela ili daju poduku ili uputu mladima, dužnost im je novim generacijama put pokazivati a ne zadovoljiti se da dotični znaju samo koliko oni i njihova glazbena izobrazba, koja će se pokazati u njihovom budućem radu, ostane natražnjačka te se u svoje doba nađu u istom nezavidnom položaju kao i njihovi učitelji: nesavremeni!

Uz dobru teorijsku izobrazbu treba proučavati savremena glazbena djela osobito crkvene glazbe, gdje se najpreglednije može imati uvid u modernu glazbu u koliko je u crkvu pripuštena. Živi primjer takve glazbe imamo u veoma plodnom belgijskom skladatelju P. J. M. Plum u, redovniku serviti, rođenom u Lige 1899 god., izvrsnom također orguljašu, kako se je pokazao u Dubrovniku i u tolikim gradovima Italije i Belgije. U Dubrovniku je bio prigodom 10-godišnjice »Crkvenog pjevačkog zbora«, osnovana i požrtvovno vođena od g. A. Gjivanovića, kada su na koncertu izveli samo njegova djela. Tom je prigodom g. A. Gjivanović napisao lijep prikaz u »Sv. Ceciliji« (Zagreb, sv. 4-1936) ali izgleda, da se je prešlo preko tog uvaženog skladatelja i da se njegova glazba nije proširila dalje od Dubrovnika, što je prava šteta barem našim glazbenicima, koji bi u Plumovim djelima upoznali novi moderni stil crkvene glazbe najuže povezan za najstariji stil iste: koral! Izgledaju dvije skrajnosti ali tako bratski među sobom povezane, da je zbilja uživanje slušati a kamo li ne proučavati ovu tako uspješnu kombinaciju. Nije to samo slučajno u jednoj ili drugoj kompoziciji: svaka i najmanja kompozicija, za orgulje ili zborna uz pratnju orgulja, diše duhom korala, u koliko nije uzet motiv iz samog korala, što inače najčešće biva, uz modernu pratnju. Nekomu će izgledati te zborne kompozicije »prazne«, jer često upotrebljava unissono ili oktave i pusti ih bez pratnje te to u imitaciji ponavlja isto tako »prazno« dotično što je još »gore«: zbor i pratnja imaju često kvarte, kvinte ili zajedno. Kada se pak uživi u Plumov stil, ne samo da ga ne će osuditi radi »praznine« i uporabe »krivih pomaka« nego će uživati i uvidjeti da »zabranjeni« pomaci lijepo daju neki posebni nazovimo moderni osjećaj a baš u tomu i jest njihovo opravdanje! Ako današnja kompozicija dopušta dojučerašnje zabranjene pomake, razvoj akorda itd., služi se tek svojim starim pravom, kada je pregazila u svojem razvitku tolika druga zastarjela pravila i uzakonila kao dopušteno što je do jučer bilo strogo zabranjeno. To je prirodni zakon razvitka, da ne mora sve ići na starom »kalupu« (Gradi kotac ko i otac!), inače bez tega ne bi bilo nikakova napretka! Crkvenoglazbeni unutrašnji razvitak podrazumijeva već i glasoviti »Motu proprio« Pija X., samo upozorava, da se crkvena glazba prva ne istrčava i da primi samo novo »ustaljeno«. Sjećam se, kada je profesor Max Springer u vrijeme rata nazivao njemački cecilijanski pokret: »C-dur-Verein«, jer nijesu izlazili iz diatoničnog C-dur-a, a bilo je već vrijeme, da poslije postignute temeljite reforme crkvene glazbe u Njemačkoj pređu na moderniji stil, kojim im je i on pokazao mnogobrojnim svojim crkvenim kompozicijama osobito klasičnim »Te Deum«, »Missa Resurrexi«, »Missa Puer natus est«, »Crescentia-Messe« itd.

Springer je tada »wagnerovski« pisao a kasnje je osobito u svojim svjetovnim djelima išao puno dalje ali opet: sigurnim korakom!

P. Plum je mlad čovjek; u vrijeme svojih glazbenih nauka našao se je u modernoglazbenom društvu; odmah je počeo drukčijim očima gledati crkvenu kompoziciju nego li smo je mi drugi gledali a imao je sretne prigode i praktično čuti a i izvadati nova djela: nije stoga čudo, što već sada, iako je mlad, ima svoj vlastiti stil te može biti na uzor drugima. U njemu su se našli: glazbeni talent, dar Božji; prigoda moderne glazbene izobrazbe; volja i ustrajnost u radu! Nije mala stvar, što mu je starješinstvo u svemu njegovom glazbenom radu na ruku, kao svojoj dci, pa ga često vidimo na putovanju po Belgiji i Italiji ne samo radi koncerata nego i radi daljnog proučavanja i usavršivanja, kada dođe u doticaj ne samo sa vrijednim glazbenicima nego i nakladnicima.

P. Plum je veoma plodan skladatelj; ima blizu 200 opusa većinom crkvene glazbe ali ima i za glasovir sam ili sa pjevanjem.

Ja bih savjetovao našim glazbenicima, osobito mlađima — na kojima svijet ostaje — i zborovodama, da se upoznaju sa glazbom p. Pluma te se nastoje teorijski i praktično okoristiti. Da upoznaju njegov stil, preporučio bih, da najprvo naruče zbornu glazbu uz pratnju orgulja: »Te Deum« (3 j. gl.), »Missa Haec dies« (2 j. gl.), »Missa Ubi caritas et amor...« (2 r. gl.) — a za samo orgulje: Prélude lent-Elégie-Méditation (Clementissime Domine) Prière-Florete flores-Choral varié Symphonie Eucharistique par Orgue — Chant pastoral (Pour piano). Kao zbornu kompoziciju za same glasove bez pratnje orgulja: »Missa Alleluja« (4-gl. mješovito).

Kako je p. Plum svoja djela izdao kod raznih nakladnika u Belgiji, Italiji, Francuskoj, Švicarskoj i Holandiji, to je najbolje naručiti izravno kod njega (Rue Washigton 29 — Bruxelles — Belgique) a on će vjerojatno kod nešto veće naručbe dati osjetljiv popust.

Iz odbora Cecilijinega društva v Ljubljani.

Na redni seji, ki se je vršila 27. maja pod vodstvom predsednika msgr. Steske in ob udeležbi odbornikov: Tomca, Puša, Premrla in Janežica, je razpravljajal odbor o tekočih društvenih zadevah. Najprej je sporočil predsednik, da je izšla knjiga o zgodovini cerkvene glasbe, ki sta jo spisala pok. prof. dr. Mantuani in dr. Dolinar. Župni uradi imajo od škof. ordinariata dovoljenje, da si jo nabavijo iz cerkvenih sredstev. — Za predsednikom je msgr. Premrl na kratko očrtal delo na orglarski šoli od zadnje seje dalje. Med drugim je omenjal, da so morali okrog velike noči trije gojenci k vojakom. Duhovne vaje, pod vodstvom p. Ramšaka, so lepo uspele. V sredi junija se bodo pričeli na šoli letni in zrelostni izpiti; odborniki, ki se zanimajo za učne uspehe, so vabljeni, da se jih udeleže. Dne 27. junija bo za gójence pod vodstvom Prosvetne zveze enodnevni prosvetni tečaj. Zaključek šolskega leta bo 28. junija, čez dva dni, to je 30. junija, pa bo sprejem novih učencev. Sprejemni pogoji ostanejo po sklepu odbora za enkrat še isti kot doslej, vendar pa je pri sicer enakih pogojih dati prednost onim učencem, ki imajo višjo splošno šolsko izobrazbo.

Za tem je bila prečitana nepodpisana vloga, ki jo je odstopil društvenemu odboru škof. ordinariat in v kateri navaja pisec razne predloge glede vzgoje orglarskih učencev in zaposlitve organistov tudi v prostem času in izven redne službe. Odbor je bil sicer mnenja, naj se nepodpisane vloge načeloma sploh ne obravnavajo, vendar je izjemoma pristal na to, da se bodo izraženi nasveti po možnosti upoštevali.

Poročila o nadzorovanju organistov so poslali v zadnjem času 4 nadzor-niki, in sicer: g. Grum za vrhniško, g. dekan Tomažič za trebanjsko, g. Jobst za loško in g. Cerkovnik za leskovško dekanijo. Odbor je našel v predloženih poročilih marsikaj splošno zanimivega in poučnega, kar bi kazalo ob priliki objaviti tudi v »Cerkvenem Glasbeniku«.

Msgr. Premrl je nadalje omenil, da bo poteklo letos 100 let od rojstva prof. Janeza Gnjezde, prvega urednika našega lista, hkrati pa tudi 75 let od smrti skladatelja Gregorja Riharja. Obeh obletnic se bo spomnilo tudi društvo s primernima člankoma v »Cerkv. Gl.«. Pri tej priliki je isti še pristavil, da ga uprava »Cerkv. Gl.«, katero vodi že 28 let, prekomerno obremenjuje in ovira pri važnejših poslih, kar naj izvoli odbor upoštevati in misliti na primernega naslednika, ker bo sam to funkcijo v kratkem času brezpogojno odložil. V tej zadevi odbor za enkrat še ni ničesar odločil.

H koncu je odbor razpravljal še o splošnem položaju naše cerkvene glasbe in prišel do zaključka, da dela glavno oviro uspešnejšemu razvoju tako zvano organistovsko vprašanje. Ves napredek je odvisen za enkrat skoraj izključno od dobre volje posameznih organistov. Proti onim, ki svojevoljno kršijo cerkvenoglasbena določila, ali se nočejo ravnati po navodilih župnika ali dekanijskega nadzornika, je težko odločnejše nastopiti, ker se morejo ob vsaki priliki uspešno izgovarjati na slabe in neurejene gmotne razmere. Na ta račun pa zanemarjajo svojo dolžnost tudi nekateri organisti, ki so za svoje delo dovolj ali še predobro plačani. Odbor se bo potrudil, da bo čimprej temeljito proučil to pereče vprašanje in s sodelovanjem društva organistov našel tudi sredstva, s katerimi bo mogoče vsaj delno izboljšati položaj organistov.

Drugo najvažnejše vprašanje, ki mu bo treba brez odloga posvetiti vso pozornost, pa je »Cerkveni Glasbenik«. Odbor je ugotovil, da ta list še zdaleka ne dosega popolnoma svojega namena, to pa iz razloga, ker še mnogo onih, ki jim je v prvi vrsti namenjen — to so ravno slovenski organisti — komaj ve za njegov obstoj, kaj šele, da bi ga čitali ali bili celo naročeni nanj. To neveselo dejstvo velja še v posebni meri za organiste v lavantinski škofiji. Ker pa ni nobenega dvoma, da je glasilo duša svoje stroke, se je odbor odločil, da bo poizkusil vsa sredstva, da pridobi temu edinemu slovenskemu cerkvenoglasbenemu listu mesto, ki mu po važnosti njegove naloge pripada. V ta namen bo skušal izdati posebno propagandno številko in jo poslati vsem organistom in župnim uradom. Hkrati želi list sam tudi vsebinsko izpopolniti predvsem s članki v praktičnih vprašanjih, ki zanimajo vsakega organista. Z nameravanim znižanjem naročnine pa bo skušal napraviti list dostopen tudi najskromnejšemu organistu. Seveda bo to mogoče izvesti le, ako se bo posrečilo doseči ugodnejše plačilne pogoje pri tiskarni, ki tiska list. Eventualno bo odbor ponudil list v tisk kaki drugi tiskarni.

Sejo je odbor zaključil s prepričanjem, da bo obe, čeprav težki nalogi mogel z lahkoto uresničiti, če bo našel potrebno razumevanje tudi pri ostalih odločujočih činiteljih, ki ne bi smeli ostati gluhi in slepi pri reševanju tako važnega vprašanja, kot je slovenska cerkvena glasba.

Organistovske zadeve.

Občni zbor organistov lavantinske škofije se je vršil 8. junija 1938 v Celju. Na njem je predsednik Karel Virant poročal o društvenih zadevah in uspehih, ki jih je društvo doseglo zadnji čas. Blagajniško poročilo je podal blagajnik Franc Jarh. Pri volitvah je bil za predsednika ponovno izvoljen g. Karel Virant. Občnega zbora so se udeležili tudi g. Janez Gašparič, stolni kapelnik in ravnatelj cerkveno-glasbene šole v Mariboru, g. Karel Bervar, bivši

dolgoletni ravnatelj celjske orglarske šole in g. Alojzij Mihelčič, celjski župan. — Našemu listu ni bilo poslano o občnem zboru nikako poročilo. Gornje vrstice smo posneli iz dnevnikov.

ZELEZNIŠKE LEGITIMACIJE ZA CERKVENE USLUŽBENCE

Direkcija jugoslovanskih državnih železnic v Ljubljani je z dopisom od dne 12. marca 1938, št. 365 P-38, sporočila škofijskemu ordinariatu v Ljubljani naslednje:

»50% vozno ugodnost uživajo odslej tudi uslužbenci verskih samouprav, ki so kot taki stalno zaposleni, nimajo drugega poklica ter je njih službeno razmerje urejeno po predpisih verske samouprave, odnosno verske zajednice. Legitimacija stane 20 din ter se naroča s spiskom, ki ga sestavi ono oblastvo, ki dotičnemu likvidira prejemke.

V spisku se mora navesti ime in priimek upravičenca, njegov službeni naziv in pripomba, da je stalen uslužbenec in nima nobenega drugega poklica.

Za njegove rodbinske člane se legitimacije naročajo s posebnim spiskom, v katerem je treba navesti rodbinski odnos do dotičnega cerkvenega uslužbenca.

Kot upravičeni rodbinski člani, ki dobijo legitimacijo po očetu, odnosno možu-uslužbencu, se smatrajo: zakonska žena, zakonski otroci, pastorki, zakonsko posvojeni otroci, vdove in otroci umrlih uslužbencev, dokler uživajo pokojnino.

Moški otroci dobijo legitimacijo do polnoletnosti, ženski pa, dokler so neporočeni in jih starši vzdržujejo. Otrokom, ki imajo kakršenkoli dohodek nad 500 din mesečno, ne pripada legitimacija.

Žena in otroci morajo z uslužbencem živeti v rodbinski skupnosti.

Ženi in otrokom uslužbenca ne pripadajo legitimacije, če se žena uslužbenca bavi s katerikoli poslom, od katerega črpa dohodek, odnosno zaslužek.

Za nezakonske otroke se ne dobijo legitimacije. —

Z dopisom z dne 20. maja 1938, št. 11420-I-38, pa je sporočila:

»V členu 8, točki 6, 8. stavka splošnega pravilnika o povlaščenih vozniki in prevozu, je predvideno, da ne pripadajo vozne ugodnosti tako ženi kakor tudi ne otrokom, če se žena bavi s katerikoli poslom, od katerega črpa dohodek ali zaslužek. Po tolmačenju Generalne direkcije železnic je pod izrazom »katerikoli posel« razumeti opravljanje trgovine odnosno, če vodi ali ima žena kako obrt ali če se bavi s kako trgovino, to je če ima dovoljenje po zakonu o obrtih ali opravlja kak točevinski posel.«

Ponovno se opozarjajo župni uradi, da se legitimacije za cerkvene uslužbence in njih rodbinske člane naročajo u r a d n o, to je s spiski v smislu čl. 9 tozadavnega pravilnika, in sicer naravnost na direkcijo, nikakor pa ne potom osebnih prošenj, ki jih je potrdil župni urad. Za cerkvene uslužbence, ki jim pritičejo vozne ugodnosti, se smatrajo vsi organisti in cerkveniki, ki so kot taki stalno zaposleni in nimajo drugega poklica ter so kot taki od cerkvenega predstojništva nastavljeni. Slike se prilagajo za vsakega prosilca posebej.

ZAVAROVANJE ORGANISTOV

Ze ponovno je bilo objavljeno v »Škofijskem listu« opozorilo, da so organisti zavezani zavarovanju za bolezen in nezgodo.

Ker pa so čedalje gostejši primeri, da niso zavarovani organisti, po določilih zakona o zavarovanju delavcev, za bolezen in nezgodo in so v nekaterih primerih nastali za cerkvena predstojništva občutni regresni stroški, se cerkvenim predstojništvom naroča sledeče:

Po določilih § 3 zakona za zavarovanje delavcev so zavezane zavarovanju vse osebe, ki dajo svojo telesno ali duševno moč v najem, bodisi začasno ali

stalno in na podlagi kakršnegakoli delovnega razmerja. Zavarovanje se razteza na bolezen, nezgodo ter za onemoglost, starost in smrt. Iz zavarovanja za onemoglost, starost in smrt po določilih zakona o zavarovanju delavcev so izvzeti le oni organisti, ki so že zavarovani pri Pokojninskem zavodu za nameščence v Ljubljani. Vendar morajo biti tudi ti organisti, ki so zavarovani pri Pokojninskem zavodu za pokojnino, brezpogojno zavarovani pri Okrožnem Uradu za zavarovanje delavcev za bolezen in nezgodo.

V zavarovanje je treba prijaviti na predpisani tiskovini vsakega organista, in sicer najkasneje v 8 dneh po nastopu službe.

V prijavnici je treba določiti vse vrste denarnih prejemkov, kakor tudi vsoto in količino vseh prejemkov v naravi.

Edino z vestnim prijavljanjem se bodo cerkvena predstojništva izognila plačilom prispevkov za več let nazaj in regresnim plačilnim nalogom, ki dosegaajo včasih precejšnje vsote, in tako tudi pripomogla organistom do upokojitve pri Pokojninskem zavodu, ker ta zahteva najprej izčrpanje vseh dajatev po zakonu o zavarovanju delavcev.

V Ljubljani, dne 15. junija 1938.

Ign. Nadrah.
gen. vikar.

Koncertna poročila.

I. Koncerti v Ljubljani. 25. aprila je koncertiral pevski zbor bolgarskih učiteljic iz Sofije. Pod vodstvom zelo zmožnega mladega dirigenta Kruma Bojadžieva je ta prvovrsten, glasovno lep in strujen zbor dovršeno izvedel celo vrsto značilnih bolgarskih zborovskih skladb. Kot solistka je sodelovala Hristina Koleva. — 9. maja je bil koncert našega rojaka, opernega in koncertnega basista g. Franca Schiffrerja-Navigina. Pel je skladbe nemških klasikov ter raznih italijanskih in slovanskih skladateljev. Na klavirju ga je spremljal operni kapelnik g. Niko Štritof. G. Schiffrer je jako umerjen, soliden pevec z močnim notranjim doživljanjem. — Isti večer se je vršila akademija drž. klasične gimnazije. Nastopi zbora, solistov in godalnega orkestra so dokaj lepo uspeli. Izvajani sta bili tudi orkestralni skladbi dijakov Ramovša in Osane. — 13. maja je nastopil Plovdivski pevski zbor, ki ga je vodil Ivan Kočetov. Koncert je nudil mnogo mikavnega in navdušil naše občinstvo. — 27. maja je koncertiralo naše pevsko društvo »Krakovo Trnovo«. Pod vodstvom novega zborovodje gosp. prof. B. Avseneka je izvedlo 7 umetnih zborov in 8 narodnih pesmi. — Glasben dogodek posebne vrste je bil koncert simf. orkestra kraljeve garde iz Belgrada 3. junija. Na tem koncertu je gostoval kot dirigent potomec slavnih Straufov, skladatelj dunajskih valčkov, generalni glasbeni ravnatelj Johann Strauss III. in klasično mojstrsko vodil izvajanja svetovnoznanih, povsod priljubljenih skladb svojega strica »kralja valčkov« — Johanna Straussa II. Višji kapelnik godbe kraljeve garde, bivši tukajšnji vojaški kapelnik major Dragoljub Živanovič pa je tudi jako dobro dirigiral Wagnerjevo koračnico »Tannhäuserja« in dve jugoslovanski deli, od katerih pa je bila Štolcer-Slavenskega vsaj v tolkalih presurova. Orkester je bil izvrsten. Odločno moramo grajati, da sta bila koncertni spored in življenjski razvoj Straussov tiskana v nemškem jeziku. To ni bila samo netaktnost prirediteljev tega koncerta, temveč žalitev Slovencev. — 5. junija je koncertiral bolgarski Rusenski železničarski pevski zbor in izvajal po večini skladbe svojih rojakov. Vodil ga je Marin Nikolov. Koncert je lepo uspel. — 10. junija je koncertiral naš Akademski pevski zbor in izvajal slovenske narodne pesmi v prireditvah Tomca, Marolta, Adamiča, Deva in Kocijančiča v znani odlični formi. — 11. junija je bil pevski koncert Hubadove župe o priliki spominika pokojnemu zaslužnemu slovenskemu skladatelju Emilu Adamiču. — 13. ju-

nija se je vršil v frančiškanski cerkvi cerkven koncert. Na tem so sodelovali: operna pevka ga. Zlata Gjungjenac, operni pevec g. Aleksander Kolacio, prof. Pavel Rančigaj kot organist, in Ljubljanski godalni kvartet. Izvajali so domača in tuja glasbena dela. Vsi izvajalci so se izkazali kot resnični umetniki. Nekaj točk dolgega sporeda bi bilo lahko odpadlo. Želeli bi na takih koncertih odločno več naših stvari. — V maju in juniju sta Glasbena Matica in državni konservatorij priredila več produkcij svojih gojencev. Na orgelski produkciji je nastopilo 7 učencev. Samostojno je nastopila absolventka visoke šole prof. Janka Ravnika gospa Marta Osterc-Valjalo. Izvajala je Šcarlattija, Schuberta, Chopina, Gianneoa, Čerepnina in Janka Ravnika in dosegla popoln uspeh. — O priliki I. mednarodnega mladinskega tabora se je vršil jako uspel koncert zbora čeških akademikov »Moravana«. Zbor je vodil prof. I. Veselko.

II. Koncerti drugod. Bolgarske učiteljice iz Sofije so koncertirale tudi v Škofji Loki in Trbovljah. — Pevski zbor ljubljanske Glasbene Matice je na velikonočni ponedeljek priredil koncert v postojnski jami. — Ljubljanska »Grafika« je 10. aprila koncertirala v Domžalah. — Glasbeno društvo v Kočevju je počastilo s koncertom 12. maja spomin Mateja Hubada in Emila Adamiča. — Plovdivski pevski zbor je priredil koncerte tudi na Bledu, v Kranju, v Celju in drugod. — Celjska realna gimnazija je priredila v maju uspelo akademijo. — Glasbeno pevski večer se je vršil 7. maja v Celju o priliki celjskega kulturnega tedna. Izvajali so pevske in instrumentalne skladbe Celjanov. — Ljubljanski Akademski zbor je meseca maja koncertiral v Kočevju. — Godba škofovješkega 1. planinskega pešpolka je priredila 14. maja na Jesenicah simfonični koncert. — Moški zbor pevskega društva iz Šmartna pri Litiji je 24. aprila nastopil v Trebnjem ter zapel 16 naših narodnih in umetniških pesmi. — Orkestralno društvo ljubljanske Glasbene Matice je koncertiralo 29. maja v Trzinu. — Velik koncert združenih mariborskih pevskih zborov se je vršil 4. maja v Mariboru. Izvajali so Cesar Frančkov oratorij »Blagor«. Vodil je g. J. Ev. Gašparič. — Podmladek Jadranske straže na meščanski šoli na Rakeku je priredil 22. in 26. maja pevski koncert. — Glasbena šola v Ljutomeru je izvedla 26. maja X. produkcijo pevskih in instrumentalnih skladb. St. Premrl.

Dopisi.

Stična na Dolenskem. O Stični je že vsakdo kaj čital ali slišal praviti, mnogi pa so bili že tam in so si tedaj lahko ogledali starine in zanimivosti zgodovinskega samostana in njegove bazilike. Ker sem podpisani eno leto vršil v tem kraju službo organista, hočem v tem dopisu poročati o mojem delovanju in v kratkih potezah očrtati splošno glasbeno stanje in pogoje njegovega razvitka v tem kraju.

Glasbeno in kulturno življenje sploh je v stiškem samostanu toliko staro, kakor samostan sam. Treba je poudariti, da je stiški samostan matica koralnega petja pri Slovencih. Kdo še ni poslušal koralnega petja stiških cistercijancev, da ga ob njega izvajanju ni prevzelo občutje globoke pobožnosti. Menihi raznih narodnosti so prinašali v samostan različne glasbene značaje in smeri. Zgodaj se je začelo gojiti tudi figuralno petje, najprej cerkveno, nato svetno. Ker je bilo v prejšnjih časih podrejeno stiškem opatu veliko število fara, tako da je bil v Stični sedež nekakšne škofije, je umevno, da so se menihi na široko pečali s šolstvom in prosveto. Tako n. pr. je že v XV. stoletju delovala tukaj glasbena šola za dečke, v svoji dobi edina na Kranjskem. Ob razpustu leta 1784 je kulturno in pevsko življenje ugasnilo, ko pa so se leta 1898 beli menihi vrnili, je bilo treba začeti skoraj vse znova.

Pred vojno je vodil petje glasbeno izredno nadarjeni pater Robert. Pevski zbor je bil tedaj le ženski, sestavljen iz članic Marijine družbe. Po vojni pa je bil ustanovljen mešani zbor. Vodil ga je več let prior Evgen Fiderer, učitelj koral in važen činitelj v razvoju ljudskega petja. Pod njegovim vodstvom je bil zbor na lepi višini, o čemer pričajo mnogi tedanji koncerti in izredno bogat notni arhiv. Naj tu omenim tudi izredno bogato zbirko orgelskih kompozicij raznih nemških, francoskih, italijanskih in čeških orgelskih mojstrov, ki jo ima stiški kor. Kdor želi dobiti v pogled orgelsko literaturo, ima v Stični lepo priliko za to. V zadnjih letih so poučevali petje nekateri civilni organisti. Ob mojem prihodu je štel zbor 20 članov, ki so bili po glasovih še precej enakomerno razdeljeni. Ker sem nekaj pevcev poučeval v tri četrt ure oddaljenem Metnaju, je bilo na teden vsega skupaj kar sedem vaj. Tekom mojega službovanja je zbor narasel za 10 članov. Petje je bilo srednje kakovosti. Najbolj so me zadovoljili soprani, pa tudi alti, dočim moški znatno zaostajajo. Predvsem manjka izrazitih basov. Sem pa takoj opazil, da glasovi niso prav čisti in prožni. Splošno ljudje okoli Stične nimajo tako ostrega in finega posluha, kakršnega sem našel pri Notranjih. Pevce sem najprej poučil, kako naj varujejo svoje grlo, naj ne pijo preveč mrzlih pijač, naj se pred pevskimi vajami in nastopi zdrže kajenja itd. Največ težav sem imel pri učenju novih pesmi, ker so pevci slabo poznali teorijo. Videl sem, da so bili učeni peti kar na posluš. Tak način učenja pa je za pevovodjo silno mučen. Zato sem takoj spočetka začel pevce vzgajati k avtonomnemu spoznavanju glasbene vsebine in čitanju teoretičnih izrazov. Tako so pevci zadobili zaupanje vase in niso bili več tako odvisni drug od drugega. Zbor je znal veliko cerkvenih pesmi; ker pa so ga nekateri prejšnji organisti zelo uvajali v narodno in umetno svetno pesem, se v cerkvi ni mogel prav razživeti. Toda prvo je cerkveno petje!

Latinske maše smo izvajali le pri pontifikalnih mašah in na velike praznike in sicer sledečih skladateljev: Foersterja, Gruberja, Premrla, Kimovca. Sicer pa se peta maša opravlja vsako jutro. Tedaj pojo patri v koru koralne maše; znajo jih osem. Cerkevni pevski zbor poje dve koralni maši: Missa de Angelis in Missa de profundis. Slovenske pesmi smo peli vseh vidnejših skladateljev, v prvi vrsti sledečih: Premrla, Vodopivca, Kimovca, Hladnika, Foersterja, Sattnerja, Mava, Tomca.

Velika pozornost je v Stični posvečena pevski vzgoji mladine. V tem pogledu Stična prvači med vsemi župnijami. Najbolj zaslužen delavec na tem področju je g. p. Alberik, katehet na osnovni šoli. Nekaj posebnega je njegov mladinski zbor, ki je sestavljen iz samih deklic od osmega do štirinajstega leto, okoli 30 po številu. Najlepši pri tem mladem zboru je to, da tako lepo goje koral. Deklice pojo med številnimi koralnimi spevi tudi dve maši: Missa de Angelis in Missa de profundis. Sodelujejo pa tudi pri obredih Velikega tedna, na Svečnico itd. Tedaj stoje pred obhajilno mizo in pojo izmenjaje s patri. Poleg tega znajo okoli 60 ljudskih cerkvenih pesmi in okrog 70 narodnih in umetnih. Petje je pri nedeljskih sv. mašah razvrščeno v tem redu: ob šestih poje pevski zbor, ob osmih je ljudsko petje, ob desetih pojo menihi koral; vsako prvo nedeljo ob šestih zjutraj poje moški zbor. Pri večernicah poje tudi ljudstvo.

Ljudsko petje se je v stični zelo udomačilo, le da tudi tu moški znatno zaostajajo za ženskami. Ljudstvo poje vsak prvi petek, v maju, postu in adventu. Vsega skupaj znajo nad 200 pesmi! Tako širok razvoj ljudskega petja zahteva krepkega vodstva, ki ga je prevzel pater Fiderer. Vaje so v cerkvi po službi božji, večinoma v zimskem času, sicer pa po potrebi. Tedaj gre pater na prižnico, organist pa k orglam. Pri ljudskem petju pa je nastala težava zaradi pomanjkanja tozadevne literature. Pogrešali smo pesmarico, v kateri bi ljudstvo imelo besedilo vseh ljudskih pesmi. Pomagali smo si s pisalnim strojem, toda pri toliki množini so se listki zamenjavali in nastala je zmešnjava. Prav take težave ima organist, ki mora iskati ljudske melodije v različnih pesmaricah in izdajah. Ker ti nedostatki močno zavirajo razmah ljudskega petja, je potrebno, da se čimprej izda popolna zbirka zares ljudskih pesmi.

Kajti pokazalo se je, da vsebujejo dosedanje ljudske pesmarice le preveč takih pesmi, ki so ljudstvo bolj ali manj, ali celo popolnoma tuje. Svojstva prave ljudske pesmi ni mogoče kar tako teoretično določiti, za to je merodajna šele praksa. Ljudska mora postati vsaka melodija, ki jo ljudska duša spontano sprejme vase. Ljudstvo samo je in mora biti kriterij ljudske pesmi, zato pa bodo morali urejevalci bodoče ljudske pesmarice le njega poslušati.

Ljudsko petje v Stični se ima za napredek zahvaliti že sami okolnosti, da je stiška cerkev tako prostorna in akustična. Ni kar vsaka poljubna cerkev ugodna za ljudsko petje. Ljudsko petje bo vedno najlepše uspevalo v župnijah, ki imajo veliko in akustično cerkev. Cerkveni pevski zbor in orgle pa v tako veliki stiški cerkvi kar ne prideta do moči. Dasi zbor številčno ni majhen, vendar kar ne more obvladati vsega prostora. Ako bi vsak pevec zapel s polnim glasom, bi bilo seveda drugače, toda v zboru je sedaj polovica novincev, ki niso mogli še razviti glasu.

Sedanje stiške orgle (tretje po številu) so iz leta 1904. Zgradil jih je Mayer. Imajo 16 pojočih spremenov z običajnimi zvezami in zbiralniki, dva manusla, sistem pnevmatičen, pogon električen. Registri so nežni, pleno blesteč in mogočen. V splošnem je njih glas miren in prijeten. Pri vseh teh vrlinah pa so orgle za stiško bazično mnogo premajhne. Zlasti ob praznikih in raznih svečanostih bi bile na mestu orgle s 50 registri. Kor je izredno velik in širok. Ker se orgle nahajajo preveč v ozadju kora, se organist pri obredih težko orientira. Zato bi bilo potrebno prestaviti orgle za kaké tri metre v ospredje. S tem bi tudi pevci dobili prostejši pogled na oltar. Prav za prav pa bi potrebovali še enih orgel za spremljevanje koral. Te bi se nahajale v prezbiteriju; bile bi seveda majhne z mirnimi, koralnemu petju primernimi registri. Tako je tudi v mnogih samostanskih cerkvah in drugih deželah, kjer se poje koral. Koralno petje spremlja naravnost mojstrsko sedaj g. pater Antonin. V zadnjem času se uvajajo v petje koral tudi redovni bratje.

Iz vsega opisanega bo cenjeni čitatelj videl, da je cerkvena glasba v Stični v lepem razvoju. Le žal, da prizadevanje gg. patrov ni redno tako ocenjeno kakor zasluzi. Kakor pri splošnem kulturnem napredku, tako gre tudi na glasbenem področju za sedanje lepo stanje v veliki meri zasluga opatu dr. Avguštinu Kostelcu, ki je vselej pravilno upošteval pomen glasbe kot enega prvih liturgičnih činiteljev, ter temu primerno podpiral njena stremljenja z bodrilno besedo in velikodušnimi gmotnimi sredstvi.

Turk Ivan ml., organist.

Oglasnik za cerkveno in svetno glasbo.

Breda Šček: **Sree božje.** 8 pesmi v čast Sreč Jezusovemu za cerkveni mešani in moški pevski zbor. V Ljubljani 1938. Cena 20 din. — Zbirka, ki ima dovoljenje ljubljanskega knezoškofijstva št. 2395 (brez datuma), vsebuje preproste, v melodičnem pogledu ne preveč izrazite pesmi. Prevladuje homofonija, začinjena tu in tam s kratkimi imitacijami (števi. 1, 3, 4, 7, 8). V P. Angelik Hribarjevem slogu zložena, domače prikupna je n. pr. 5. pesem. Pri 7. pesmi bi svetoval vzeti namesto štiričetrtinskega takta dvopolovni (alla breve), ki se bo z vpletenim tripolovnim bolje vezal. Precej živahno razgibana je 8. pesem, zlasti v drugem delu; porabna je tudi kot orgelski preludij in morda še bolj kot zborovska skladba. — Skladateljici svetujem, naj z izdajanjem cerkvenih skladb nekoliko preneha. Raje manj, a tisto bolj krepko in kleno!

St. Premrl.

Anton Jobst: **Štiri daritvene pesmi** za mešani, moški in ženski zbor z orglami. Odobril škofijski ordinariat v Ljubljani 17. III. 1938 št. 1321. Izdal in opalografiral Roman Pahor, Zapuže (Ljubljana). — Te pesmi je Jobst zgradil v deloma vsaj zanj novi obliki. V 1., 2. in 4. pesmi se poslužuje večglasnega posnemanja, ki ga zlasti v prvi pesmi dosledno izvede do konca. Pesmi so melodično odločne, v harmonijah jasne in sočne, v celoti prav učinkovite. Vredne toplega priporočila.

St. Premrl.

Vinko Vodopivec: 10 pesmi v čast Sreč Jezusovemu. Za mešani zbor. Odobril kn. škof. ordinariat v Ljubljani 9. sept. 1937, št. 4152. Ljubljana 1938. Izdal in opalografiral Roman Pahor, Zapuže, Ljubljana. Te pesmi prištevam Vodopivčevim boljšim. Zložene so skrbno. Iz njih diha mnogo naše slovenske domačnosti in iskrenosti. Oblikovno so dvodelne, pri čemer drugi del prijetno kontrastira s prvim. Vse pesmi so zelo pevne in se bodo gotovo vsem našim zborom priljubile. Priporočam jih najtopleje.

St. Premrl.

Franc Blažič: 3 podoknice za mešani zbor. Prva ima naslov: Pozdrav vladiki, druga: V dolinci prijetni je ljubi moj dom, tretja: Prevzvišeni, Bog živi Vas! Prva in tretja pesem sta izvorni skladbi, srednja je ljudska, prirejena. G. Blažič zлага lahko, pevno in krepko. Prvo podoknico — kakor čujemo — pojo na birmah že sedaj skoro povsod.

St. Premrl.

Viktor Mihelčič: Marijine pesmi. Ljubljana, 1938. Samozaložba. Odobril škof. ordinariat v Ljubljani 3. maja 1938 št. 2212. — S to zbirko 6 Marijinih pesmi za mešani zbor se nam predstavlja nov mlad slovenski skladatelj. Izraz mu je dokaj siguren, odločen in plastičen. Ljubi melodijo, se spretno suče v modulacijah; ima smisel za lepo obliko. Ni sicer še vse vzorno, a vendar napravlja delo ugoden vtis.

St. Premrl.

Razne vesti.

Umril je v Mariboru orglarski mojster Josip Brandl v starosti 72 let. Rodil se je leta 1865 v Eisendorfu pri Monakovem na Bavarskem. Življenjska pot ga je privedla v Maribor. Tu si je osnoval lastno delavnico za izdelovanje orgel, harmonijev in klavirjev. Zgradil je okrog 120 orgel, največje za Rajhenburg. Bil je globoko veren mož in dobitnik revežev. Njegova hčerka gospa Fani, poročna z geodetskim polkovnikom Jevdjeničem, je znana violinska umetnica in ustanoviteljica po vsej Evropi slavnega tria Brandl. Blagopokojnemu Josipu Brandlu naj sveti večna luč!

29. junija je umrl v ljubljanskem Leonišču priljubljeni slovenski skladatelj dr. Anton Schwab, sanitetni referent in višji zdravstveni svetnik v pokoju v Celju. Letos v januarja je obhajal še 70 letnico rojstva. Rodil se je 7. januarja 1868. v Št. Pavlu pri Preboldu. Služboval je kot okrožni zdravnik na Vranskem, pozneje v Celju, kjer je po prevratu kot mestni fizik organiziral vso zdravstveno službo. Od leta 1922 je bil okrajni sanitetni referent. Izmed cerkvenih skladb je znamenita njegova »Zdrava Marija« za sopran in mešani zbor iz leta 1895. Predvsem pa se je udeleževal kot svetni skladatelj. Zaslužen je tudi kot poljudno znanstveni pisatelj. Naj počiva v miru!

Umril je meseca maja v Ljubljani javni notar Karel Pleiweiss. Kot tak je služboval v več krajih. Bil je odličen pravnik, ustanovitelj društva »Pravniki«. Zelo se je zanimal za slovenske cerkvene pesmi, zlasti za božične in velikonočne narodne ter si jih v mnogih letih nabral bogato zbirko. Naj počiva v miru!

Na orglarski šoli Cecilijinega društva v Ljubljani je ob sklepu šolskega leta 1937/38 dovršilo šolo 10 učencev: Capuder Peregrin (z odliko), Fabiani Viktor, Grkman Franc, Jeretina Franc, Logar Anton (z odliko), Mele Ivan (z odliko), Petrovič Rado, Povirk Jože, Škrabar Niko (z odliko) in Zakrajšek Janez. Izmed ostalih učencev sta bila dva redovana z odliko, deset s prav dobrim in pet z dobrim uspehom.

Na novo so bili v šolo sprejeti sledeči učenci: Butalič Justin iz Tunic, Dolinšek Anton iz Nevelj, Hribar Alojzij iz Zg. Tuhinja, Hrovat Mirko s Krke, Jeltnikar Stanislav z Jančega, Juvan Avguštin iz Hotiča, Lotrič Anton iz Zelenikov, Mahne Branko iz Hrušice v Istri, Povše Franc iz Trebnjega, Prus Anton iz Krmačine pri Metliki, Ribič Henrik iz Zg. Prekerja pri Kresnicah in Šimenc Aleš iz Zg. Brnika pri Cerkljah. — Prihodnje šolsko leto se prične 26. septembra.

Na pedagoškem oddelku drž. konservatorija v Ljubljani je iz orgel kot glavnega predmeta diplomiral z odliko g. Stanko Bohinc. Čestitamo.

Ljubljanska opera je v času celjskega kulturnega tedna, ki se je vršil v začetku maja, izvajala v Celju Risto Savinovo opero »Matija Gubec«.

G. Janez Kalan v Stražišću pri Kranju, ki opravlja službo cerkvenega zvonarja pri župni cerkvi v Šmartnem že 63 let, je obhajal pred kratkim 80letnico. Zaslužnemu možu ob njegovem jubileju čestitamo.

Naš rojak g. Radko Simoniti, ki je lani dovršil državni konservatorij v Ljubljani, je sedaj pevovodja pevskega društva »Tomislav« v Splitu. Vodil bo tudi prvi festival hrvaških pevskih društev.

Glasbena Matica v Ljubljani je postavila v parku pred svojim poslopjem spominik slovenskemu skladatelju Emilu Adamiču.

Ljubljanska radijska postaja je priredila 21. junija Ferjančičev večer. Radijski komorni zbor je pod vodstvom g. dr. Franca Kimovca izvajal Ferjančičeve svetne in cerkvene pesmi.

Cecilijanski kongres se je vršil 3. julija v Zagrebu.

Hrvatsko pevsko društvo »Zorac«, ki ima svoj sedež v Chicagi, je v juniju posetilo domovino in prireja turnejo po Jugoslaviji.

Himno za XXXIV. mednarodni evharistični kongres v Budimpešti je zložil na latinski in madžarski jezik msgr. Geza Koudela. Izšla je tudi v hrvatskem in slovenskem jeziku. Priobčil jo je Glasnik Srca Jezusovega v Ljubljani.

DAROVI ZA »CERKVENI GLASBENIK«.

G. Alfonz Breznik, trgovec z glasbili v Ljubljani, 60 din; g. Ciril Pirnat, trgovec v Ljubljani, 60 din; g. Alojzij Stroj, stolni kanonik v Ljubljani, 50 din; g. Alojzij Kralj, župnik na Gočah pri Vipavi, 40 din; gdč. Minka Zacherl, prof. glasbe v Mariboru, 30 din; gdč. Amalija Kecelj, učiteljica v Ljubljani, 25 din; po 20 din: g. Mavricij Slatnar, policijski agent in pevovodja v Ljubljani, g. Vojteh Hybašek, prof. glasbe v Št. Vidu nad Ljubljano, g. Franc Fortuna, kaplan v Tržiču; po 10 din: g. Gotard Rott, upravitelj meščanske šole v Tržiču, g. Stevo Lovrič, katehet v Osjeku, g. Davorin Colnarič, organist v Št. Janžu na Dravskem polju, g. Jakob Rupnik, organist v pokoju v Šmartnem pri Kranju, g. Ivo Cvek, obč. tajnik in organist v Loki pri Zidanem mostu, g. Ivan Primožič, šol. upr. pri Devici Mariji v Polju, g. Franc Babič, uradnik v Škofji Loki; g. Franc Balažič, organist v Veliki Polani pri Crensovcih, 5 din.

Nadaljnji darovi: g. Ivan Zdešar, regens chori v Ljubljani 50 din; po 20 din: g. Anton Vilar, fotograf v Dol. Logatecu, g. Ivan Rihtaršič, krojač v Zg. Otoku pri Radovljici, g. Ivan Grošel, organist v Dobu; po 10 din: g. Luka Kramole, prof. glasbe v Ljubljani; po 5 din: msgr. Fr. Ks. Meško, dekan na Selah pri Slovenjem Gradcu.

Vsem tem darovalcem se najlepše zahvaljujemo in Bog Vam bogato povrni!

NAŠE PRILOGE.

Današnja glasbena priloga v obsegu štirih strani prinaša 4 daritvene pesmi: Darovanje, Svet, Blagoslovljen in Po povzdigovanju za mešani zbor, deloma z orglami zložil Stanko Premrl. Posamezni izvod po 1 dinar.

LISTNICA UPRAVE.

P. n. naročnike, ki smo jih v juniju pozvali, naj poravnajo letošnjo naročnino, prosimo, naj se — kolikor se še niso — kmalu odzovejo.

Izhaja kot mesečnik v dvojnih številkah. Cena listu z glasbeno prilogo vred 40 din, za dijake 25 din, za inozemstvo protivrednost 60 din letno. Uredništvo in upravništvo: Pred Škofijo št. 12/I. — Odgovorni urednik lista in glasbene priloge in izdajatelj Stanko Premrl v Ljubljani. — Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Karel Čeč).